

Ξαγρυπνάω/Ξαγρυπνώ (Ξαγρύπνησα, Ξαγρυπνισμένος) ΡΗΜ.: όταν Ξαγρυπνάμε, μένουμε Ξύπνιοι όλο το βράδυ (= Ξενυχτάω, αγρυπνάω): *Τη νύχτα του σεισμού όλοι οι κάτοικοι Ξαγρύπνησαν. / Ξαγρύπνησε μέχρι το ξημέρωμα για να τον περιμένει.*

ο **Ξάγρυπνος**, η **Ξάγρυπνη**, το **Ξάγρυπνο** ΕΠΙΘ.: όταν κάποιος είναι Ξάγρυπνος, δεν κοιμάται ή δεν έχει κοιμηθεί τη νύχτα (= άγρυπνος): *Οι κάτοικοι πέρασαν άλλη μια νύχτα Ξάγρυπνοι από το φόβο νέου σεισμού.*

το **Ξαδέλφι** ΟΥΣ. → **Ξαδέρφι**

ο **Ξάδελφος** ΟΥΣ. → **Ξάδερφος**

το **Ξαδέρφι** και το **Ξαδέλφι** ΟΥΣ.: τα Ξαδέρφια είναι οι Ξαδέρφες και οι Ξάδερφοι που έχουμε: *Στις γιορτές μαζεύονται όλοι οι συγγενείς, θείοι, θείες και Ξαδέρφια.*

⚠ Η λέξη χρησιμοποιείται συνήθως στον πληθυντικό αριθμό.

ο **Ξάδερφος** (του Ξαδέρφου, των Ξαδέρφων) και ο **Ξάδελφος**, η **Ξαδέρφη** (της Ξαδέρφης) και η **Ξαδέλφη** ΟΥΣ.: ο Ξάδερφος είναι το παιδί του θείου ή της θείας μου: *Πηγαίνει στο σπίτι των θείων της για να παίξει με τις Ξαδέρφες της.*

ο **Ξακουσμένος**, η **Ξακουσμένη**, το **Ξακουσμένο** ΕΠΙΘ.: είναι ό,τι και ο Ξακουστός: *Ύστερα από περιπετειώδη πορεία έφτασαν στο Ξακουσμένο κάστρο.*

ο **Ξακουστός**, η **Ξακουστή**, το **Ξακουστό** ΕΠΙΘ.: όταν ένα πρόσωπο ή ένα μέρος είναι Ξακουστό, όλοι το ξέρουν, όλοι έχουν ακούσει για αυτό (= γνωστός, φημισμένος): *Ξακουστοί μάστορες έφτιαξαν τα πέτρινα γεφύρια της Ηπείρου.*

Ξαλαφρώνω (Ξαλάφρωσα, Ξαλαφρωμένος) και **Ξελαφρώνω** ΡΗΜ.:

1. όταν Ξαλαφρώνουμε κάποιον, παίρνουμε κάποια από τα πράγματα που κουβαλάει για να τον Ξεκουράσουμε: *Πήγαине να Ξαλαφρώσεις τον παππού σου από τα ψώνια.*

2. λέμε ότι Ξαλαφρώνουμε από πρόβλημα ή κάτι δυσάρεστο όταν δε μας βαραίνει πια τόσο πολύ (= ανακουφίζομαι): *Γιατί δε μου τα λες να Ξαλαφρώσεις;*

Ξανά ΕΠΙΡΡ.: όταν κάνουμε κάτι Ξανά, το κάνουμε ακόμη μία φορά ή περισσότερες φορές (= πάλι): *Τηλεφώνησέ του Ξανά αύριο. / Του λέω Ξανά και Ξανά ότι κάνει λάθος, αλλά δεν ακούει.*

Ξανανιώνω (Ξανάνιωσα, Ξανανιωμένος) ΡΗΜ.:

1. όταν κάποιος Ξανανιώνει, νιώθει ότι είναι πάλι νέος και δυνατός (= αναζωογονούμαι): *Απέκτησε εγγόνι και Ξανάνιωσε η γιαγιά.*

2. Ξανανιώνει 3^ο ΠΡ.: κάτι με Ξανανιώνει όταν με κάνει να γίνω πάλι δυνατός: *Τα μπάνια στη θάλασσα τον Ξανάνιωσαν.*

Ξανθαίνω (Ξάνθυνα) ΡΗΜ.:

1. κάποιος Ξανθαίνει όταν γίνεται Ξανθός: *Ξάνθυνε, γιατί βάφει τα μαλλιά της.*

2. Ξανθαίνω τα μαλλιά μου όταν τα κάνω να γίνουν Ξανθά: *Να τα Ξανθύνεις τα μαλλιά σου, θα σου πηγαίνουν!*

3. Ξανθαίνει 3^ο ΠΡ.: όταν κάτι Ξανθαίνει, παίρνει ένα ανοιχτό κόκκινο χρώμα όταν το τηγανίζουμε ή το ψήνουμε: *Ρίχνετε στο τηγάνι την ντομάτα μόλις Ξανθύνουν τα κρεμμύδια.*

ο **Ξανθομάλλης**, η **Ξανθομάλλα/Ξανθομαλούσα**, το **Ξανθομάλλικο** ΕΠΙΘ.: όταν κάποιος είναι Ξανθομάλλης, έχει Ξανθά μαλλιά: *Τα παιδιά των Γερμανών φίλων μας είναι Ξανθομάλλικα.*

ο **Ξανθός**, η **Ξανθή/Ξανθιά**, το **Ξανθό** ΕΠΙΘ.:

1. όταν τα μαλλιά μας είναι Ξανθά, έχουν ανοιχτό κίτρινο χρώμα του χρυσαφιού: *Η δασκάλα μας είχε μακριά Ξανθά μαλλιά.*

2. όταν κάποιος είναι Ξανθός, έχει Ξανθά μαλλιά (= Ξανθομάλλης): *Την πλησίασε ένας Ξανθός Γερμανός.*

3. λέμε ότι κάτι είναι Ξανθό όταν έχει ανοιχτό χρώμα, για να το ξεχωρίζουμε από κάτι που έχει σκούρο χρώμα: *Είναι μια παραλία με Ξανθιά άμμο.*

Ξαπλώνω (Ξάπλωσα), **Ξαπλώνομαι** (Ξαπλώθηκα, Ξαπλωμένος) ΡΗΜ.:

1. όταν Ξαπλώνουμε κάπου, ακουμπάμε ολόκληρο το σώμα μας εκεί, για να κοιμηθούμε ή για να ξεκουραστούμε: *Ξάπλωσε λίγο στον καναπέ. (= πλαγιάζω) / Τα παιδιά το βράδυ Ξαπλώνουν νωρίς. (= κοιμάμαι)*

2. λέμε ότι Ξαπλώνω κάποιον όταν τον χτυπάω ή τον πυροβολώ και τον ρίχνω κάτω: *Του έριξε μια γροθιά και τον Ξάπλωσε στο πάτωμα.*

3. Ξαπλώνομαι ΠΑΘ.: όταν κάποιος Ξαπλώνεται, πέφτει με τα χέρια και τα πόδια απλωμένα στο έδαφος, συνήθως μετά από κάποιο χτύπημα (= σωριάζομαι): *Ξαπλώθηκε κάτω από την τρικλοποδιά που του έβαλε.*

ο **Ξαπλωτός**, η **Ξαπλωτή**, το **Ξαπλωτό** ΕΠΙΘ.:

1. όταν κάποιος είναι Ξαπλωτός, δεν είναι σε όρθια θέση (= Ξαπλωμένος): *Οι κυρίες έκαναν ηλιοθεραπεία Ξαπλωτές δίπλα στην πισίνα.*

2. όταν κάτι είναι Ξαπλωτό, βρίσκεται σε οριζόντια θέση (≠ όρθιος): *Τα ψηλά βιβλία δε χωράνε όρθια, γι' αυτό βάλ' τα Ξαπλωτά.*

Ξαποσταίνω (Ξαπόστασα) ΡΗΜ. (ΑΝΕΠΙΣ.): Ξαποσταίνουμε όταν σταματάμε να κάνουμε για λίγο κάτι κουραστικό για να ξεκουραστούμε: *Ήρθε η ώρα να Ξαποστάσουμε μετά από τόσες ώρες στα μαγαζιά.*

Ξασπρίζω (Ξάσπρισα, Ξασπρισμένος) ΡΗΜ.:

1. όταν Ξασπρίζουμε κάτι, το κάνουμε να χάσει το χρώμα του και να γίνει σχεδόν άσπρο (= λευκαίνω, ξεβάφω): *Τα τζιν παντελόνια τα Ξασπρίζουν με ειδική πέτρα.*

2. **Ξασπρίζει** 3^ο ΠΡ.: όταν κάτι Ξασπρίζει, χάνει το χρώμα που είχε πριν και γίνεται πιο ανοιχτό (= ξεθωριάζει, ξεβάφει): *Η μαύρη μπλούζα Ξάσπρισε από τον ήλιο.*

3. Ξασπρίζει κάποιος όταν το δέρμα του χάνει το σκούρο χρώμα που είχε και γίνεται άσπρο (≠ μαυρίζω): *Πώς Ξάσπρισε έτσι, εσύ ήσουν κατάμαυρος από τον ήλιο!*

η **Ξαστεριά** (της Ξαστεριάς, των Ξαστεριών) ΟΥΣ.: όταν έχει Ξαστεριά, μπορούμε να δούμε τα αστέρια στον ουρανό, επειδή δεν υπάρχουν σύννεφα: *Λένε πως όταν έχει Ξαστεριά, δε βρέχει.*

Ξαφνιάζω (Ξάφνιασα), **Ξαφνιάζομαι** (Ξαφνιάστηκα, Ξαφνιασμένος) ΡΗΜ.:

1. όταν κάποιος ή κάτι μας Ξαφνιάζει, μας προκαλεί απορία ή έκπληξη (= εκπλήσσω, αιφνιδιάζω): *Μας Ξάφνιασε ευχάριστα το αποτέλεσμα του αγώνα.*

2. **Ξαφνιάζομαι** ΠΑΘ.: Ξαφνιάζεται κάποιος όταν νιώθει έκπληξη ή απορία, επειδή γίνεται κάτι που δεν το περιμένει (= απορώ, παραξενεύομαι): *Ξαφνιάστηκε που με είδε μπροστά της.*

το **Ξάφνιασμα** (του Ξαφνιάσματος, των Ξαφνιασμάτων) ΟΥΣ.: το Ξάφνιασμα είναι η έκπληξη ή η απορία που νιώθουμε για κάτι που δεν περιμέναμε να γίνει (= έκπληξη): *Τι ευχάριστο Ξάφνιασμα! Καιρό είχες να μου τηλεφωνήσεις.*

Ξαφνικά ΕΠΙΡΡ.: όταν κάτι γίνεται Ξαφνικά, γίνεται γρήγορα και χωρίς να το περιμένουμε (= έξαφνα): *Πέθανε πολύ Ξαφνικά.*

ο **Ξαφνικός**, η **Ξαφνική**, το **Ξαφνικό** ΕΠΙΘ.: όταν ένα γεγονός είναι Ξαφνικό, γίνεται γρήγορα και χωρίς να το περιμένουμε (= αναπάντεχος, απρόσμενος): *Έπιασε μια Ξαφνική μπόρα.*

Ξάφνου ΕΠΙΡΡ. (ΑΝΕΠΙΣ.): είναι ό,τι και το Ξαφνικά: *Ξάφνου, θυμήθηκε ότι έπρεπε να φύγει.*

Ξεβάφω (Ξέβαψα), **Ξεβάφομαι** (Ξεβάφτηκα, Ξεβαμμένος) ΡΗΜ.:

1. όταν Ξεβάφω κάτι, αφαιρώ την μπογιά ή το χρώμα που έχει πάνω του: *Ξέβαψε τα νύχια της με ασετόν.*

2. όταν Ξεβάφουμε κάτι, το κάνουμε χάλει το χρώμα του και να γίνει πιο άσπρο (= Ξασπρίζω): *Ο ήλιος Ξέβαψε την τέντα.*

3. **Ξεβάφει** 3^ο ΠΡ.: όταν κάτι Ξεβάφει, χάνει το χρώμα του και γίνεται πιο άσπρο (= ξεθωριάζει, Ξασπρίζει): *Το κόκκινο πουκάμισο Ξέβαψε στο πλύσιμο.*

4. **Ξεβάφομαι** ΠΑΘ.: όταν κάποιος Ξεβάφεται, καθαρίζει το μακιγιάζ που έχειβάλει στο πρόσωπό του (≠ βάφομαι): *Ξεβάφτηκε, ξεγυμνώθηκε και πήγε για ύπνο.*

Ξεβγάζω (Ξέβγαλα), **Ξεβγάζομαι** (Ξεβγάλθηκα, Ξεβγαλμένος) ΡΗΜ.: όταν Ξεβγάζουμε κάτι, το

πλένουμε με πολύ νερό για να φύγει η σαπουνάδα (= ξεπλένω): *Να Ξεβγάλεις τα ρούχα με κρύο νερό. / Ξέβγαλε τα μαλλιά της από το σαμπουάν.*

Ξεβιδώνω (Ξεβίδωσα), **Ξεβιδώνομαι** (Ξεβιδώθηκα, Ξεβιδωμένος) ΡΗΜ.:

1. όταν Ξεβιδώνουμε μια βίδα, τη γυρίζουμε πολλές φορές μέχρι να βγει από τη θέση της (≠ βιδώνω): *Ξεβίδωσε το καπάκι του μπουκαλιού. / Ξεβιδώθηκε μια βίδα από τα γυαλιά μου.*

2. όταν Ξεβιδώνουμε κάτι, βγάζουμε τις βίδες που το κρατάνε στερεωμένο (≠ βιδώνω): *Ξεβίδωσε το ράφι από τον τοίχο.*

3. **Ξεβιδώνομαι** ΠΑΘ. (ΑΝΕΠΙΣ.): λέμε ότι Ξεβιδώνομαι όταν κάνω κάτι σε υπερβολικό βαθμό (= ξεπατώνομαι): *Πήγαμε στο πάρτι και Ξεβιδώθηκαμε στο χορό.*

Ξεβουλώνω (Ξεβούλωσα, Ξεβουλωμένος) ΡΗΜ.:

1. όταν Ξεβουλώνουμε ένα μπουκάλι, το ανοίγουμε βγάζοντας το καπάκι του (≠ βουλώνω): *Τράβηξε με δύναμη για να Ξεβουλώσει το καπάκι της σαμπάνιας.*

2. όταν Ξεβουλώνουμε ένα σωλήνα ή κάτι άλλο, βγάζουμε από μέσα του ό,τι εμποδίζει το νερό να περάσει ελεύθερα (≠ φράζω): *Πρέπει να Ξεβουλώσεις το νιπτήρα, γιατί δε φεύγουν τα νερά.*

3. **Ξεβουλώνει** 3^ο ΠΡ.: όταν ο νεροχύτης ή κάτι άλλο Ξεβουλώνει, το νερό μπορεί να περάσει ελεύθερα από εκεί (≠ βουλώνει): *Βούλωσε η μπανιέρα και πλημμύρισε το μπάνιο.*

Ξεγελάω/Ξεגעλώ (Ξεγέλασα), **Ξεגעλιέμαι** (Ξεγελάστηκα, Ξεγελασμένος) ΡΗΜ.:

1. όταν κάποιος μας Ξεγελάει, με πονηριά μας κάνει να πιστέψουμε αυτό που θέλει (= κοροϊδεύω, Ξεπατώ): *Με Ξεγέλασε και μου το πούλησε πιο ακριβά.*

2. **Ξεגעλιέμαι** ΠΑΘ.: Ξεגעλιόμαστε όταν δεν έχουμε υπολογίσει κάτι σωστά ή δεν έχουμε καταλάβει κάτι καλά: *Ξεγελάστηκα από τις πινακίδες και πήρα το λάθος δρόμο. (= γελιέμαι)*

Ξεγεννάω/Ξεγεννώ (Ξεγέννησα) ΡΗΜ.: όταν Ξεγεννάμε μια γυναίκα ή ένα θηλυκό ζώο, τη βοηθάμε να γεννήσει: *Ο ίδιος γιατρός την Ξεγέννησε και στα δύο παιδιά. / Ξεγέννησε τη σκύλα του.*

Ξεγλιστράω/Ξεγλιστρώ (Ξεγλίστρησα) ΡΗΜ.: Ξεγλιστράμε όταν καταφέρνουμε να γλιστρώσουμε από κάποιον ή από κάτι (= ξεφεύγω): *Ξεγλίστρησε εύκολα από την αστυνομία. / Ξεγλίστρησε και δεν απάντησε στις δύσκολες ερωτήσεις.*

ΕΚΦΡ. Ξεγλιστρώ σαν το χέλι

Ξεγλιστρώ σαν το χέλι ΕΚΦΡ.: το λέμε για κάποιον που Ξεφεύγει εύκολα από δύσκολες καταστάσεις: *Δεν πρόκειται να πέσει στην παγίδα, ξέρει να Ξεγλιστράει σαν το χέλι.*

η **Ξεγνοιασιά** ΟΥΣ. → **Ξενοιασιά**

Ξέγνοιαστα ΕΠΙΡΡ. → **Ξένοιαστα**

ο **Ξέγνοιαστος**, η **Ξέγνοιαστη**, το **Ξέγνοιαστο**
ΕΠΙΘ. ⇒ **Ξένοιαστος**

Ξεγράφω (ξεγράψα), **Ξεγράφομαι** (ξεγράφηκα, ξεγραμμένος) ΡΗΜ.:

1. όταν ξεγράφουμε κάτι, το σβήνουμε από όπου είναι γραμμένο (= διαγράφω ≠ γράφω): *Τώρα που το έγραψα δεν το ξεγράφω.*

2. όταν ξεγράφουμε κάποιον από σύλλογο, κόμμα κτλ., σβήνουμε το όνομά του από τους επίσημους καταλόγους (≠ εγγράφω, γράφω): *Ξεγράφηκε από το φροντιστήριο.*

3. όταν ξεγράφουμε κάποιον ή κάτι, δεν υπολογίζουμε στη βοήθειά του: *Τον ξέγραψε από φίλο. / Ήρθε δεύτερος και ξέγραψε τον τίτλο του πρωταθλητή.*

4. όταν ξεγράφουμε κάποιον, πιστεύουμε ότι θα πεθάνει, γιατί είναι πολύ άρρωστος: *Οι γιατροί τον είχαν ξεγράψει.*

Ξεδιάντροπα ΕΠΙΡΡ. (ΑΝΕΠΙΣ.): όταν κάνουμε κάτι ξεδιάντροπα, το κάνουμε χωρίς καμιά ντροπή (= αδιάντροπα): *Ο καθηγητής τής έκανε παρατήρηση, και αυτή γελούσε ξεδιάντροπα.*

ο **Ξεδιάντροπος**, η **Ξεδιάντροπη**, το **Ξεδιάντροπο** ΕΠΙΘ. (ΑΝΕΠΙΣ.):

1. όταν κάποιος είναι ξεδιάντροπος, φέρεται άσχημα χωρίς να νιώθει καμία ντροπή (= αδιάντροπος): *Είσαι ξεδιάντροπος ψεύτης και απατεώνας!*

2. όταν μια πράξη ή η συμπεριφορά κάποιου είναι ξεδιάντροπη, δε δείχνει καμία ντροπή: *Πρώτη φορά έβλεπα τέτοια ξεδιάντροπη αντιγραφή σε διαγώνισμα.*

Ξεδίνω (ξέδωσα) ΡΗΜ.: όταν ξεδίνουμε, κάνουμε κάτι ευχάριστο για να ξεφύγουμε από σκοτούρες ή προβλήματα (= ξεσκάω, το ρίχνω έξω): *Μετά τις εξετάσεις βγήκε με τους φίλους του για να ξεδώσει.*

Ξεδιπλώνω (ξεδιπλώσα), **Ξεδιπλώνομαι** (ξεδιπλώθηκα, ξεδιπλωμένος) ΡΗΜ.:

1. όταν ξεδιπλώνουμε κάτι, το ανοίγουμε τελείως, ώστε να μην είναι διπλωμένο (= απλώνω, ξετυλίγω ≠ διπλώνω): *Ξεδίπλωσε την πετσέτα και την έστρωσε στην άμμο.*

2. **Ξεδιπλώνεται** ΠΑΘ. 3^ο ΠΡ.: κάτι ξεδιπλώνεται όταν είναι διπλωμένο και ανοίγει: *Το αλεξίπτωτο ξεδιπλώθηκε αμέσως μόλις έπεσε από το αεροπλάνο.*

3. **Ξεδιπλώνεται** ΠΑΘ. 3^ο ΠΡ.: λέμε ότι κάτι ξεδιπλώνεται όταν αρχίζει να γίνεται φανερό: *Ξεδιπλώθηκε όλο το ταλέντο της σε αυτή την παράσταση.*

Ξεδιψάω/Ξεδιψώ (ξεδίψασα, ξεδιψασμένος) ΡΗΜ.:

1. όταν ξεδιψάμε, δε νιώθουμε πια δίψα (≠ διψάω): *Ήπие νερό από την πηγή για να ξεδιψάσει.*

2. **Ξεδιψάει** 3^ο ΠΡ.: όταν κάτι μας ξεδιψάει, διώχνει τη δίψα μας: *Ήταν τόσο αλμυρό το φαγητό, που τίποτα δε με ξεδιψάει.*

Ξεθαρρεύω (ξεθάρρεψα) ΡΗΜ. (ΑΝΕΠΙΣ.): όταν ξεθαρρεύουμε, αποκτάμε μεγαλύτερο θάρρος (= αναθαρρώ, ξεφαρώνω ≠ δειλιάζω): *Μαζί με μένα ξεθάρρεψαν και οι υπόλοιποι και βγήκαν από την κρυψάνα.*

Ξεθεώνω (ξεθέωσα), **Ξεθεώνομαι** (ξεθεώθηκα, ξεθεωμένος) ΡΗΜ. (ΑΝΕΠΙΣ.):

1. κάποιος ή κάτι μας ξεθεώνει όταν μας προκαλεί μεγάλη κούραση (= ξεκάνω, ξεπατώνω, ταράζω): *Με ξεθέωσε πάλι στη δουλειά. / Μας ξεθέωσε με τη φλυαρία της.*

2. **Ξεθεώνομαι** ΠΑΘ.: ξεθεώνομαι όταν νιώθω μεγάλη κούραση (= ξεπατώνομαι): *Ξεθεωθήκαμε στο περπάτημα.*

Ξεθυμαίνω (ξεθύμανα, ξεθυμασμένος) ΡΗΜ.:

1. όταν ξεθυμαίνουμε, βγάζουμε από μέσα μας το θυμό, την οργή κτλ. που νιώθουμε (= ξεσπάω): *Φωνάζει και ξεθυμαίνει στα παιδιά όταν είναι νευριασμένη.*

2. **Ξεθυμαίνει** 3^ο ΠΡ.: λέμε ότι κάτι ξεθυμαίνει όταν χάνει το άρωμά του ή τη γεύση του (= εξατμίζεται): *Η κολόνια είναι πολύ παλιά κι έχει ξεθυμάνει.*

3. **Ξεθυμαίνει** 3^ο ΠΡ.: όταν κάτι ξεθυμαίνει, δεν είναι τόσο έντονο ή δυνατό (= κοπάζει): *Ξεθύμανε το κρύο μετά από το χιόνι. / Πέρασε καιρός και ξεθύμανε το μίσος του.*

Ξεθυμώνω (ξεθύμωσα, ξεθυμωμένος) ΡΗΜ.:

1. όταν ξεθυμώνουμε, δεν είμαστε πια θυμωμένοι (≠ θυμώνω): *Θυμίζει μικρό παιδί που με την ίδια ευκολία θυμώνει και ξεθυμώνει.*

2. όταν ξεθυμώνουμε κάποιον, τον κάνουμε να μην είναι πια θυμωμένος (≠ θυμώνω): *Άρχισε να του μιλάει τρυφερά για να τον ξεθυμώσει.*

Ξεθωριάζει (ξεθώριασε, ξεθωριασμένος) ΡΗΜ.:

1. όταν κάτι ξεθωριάζει, το χρώμα του γίνεται πιο ανοιχτό: *Οι πορτοκαλί κουρτίνες ξεθώριασαν από τον ήλιο.*

2. όταν κάτι ξεθωριάζει, χάνει την ένταση ή τη δύναμη που είχε: *Άλλες φιλίες ξεθώριασαν και άλλες κράτησαν μέχρι σήμερα.*

Ξεκάθαρα ΕΠΙΡΡ.:

1. όταν λέμε κάτι ξεκάθαρα, λέμε όλη την αλήθεια, χωρίς να κρύβουμε κάτι (= ειλικρινά): *Δεν κατάλαβα ποια είναι τα σχέδιά του, γιατί δε μου απάντησε ξεκάθαρα.*

2. όταν κάτι φαίνεται ξεκάθαρο, είναι φανερό σε όλους (= καθαρά): *Η εμπειρία δείχνει ξεκάθαρο ότι οι αλλαγές στην κοινωνία είναι απαραίτητες.*

Ξεκαθαρίζω (ξεκαθάρισα), **Ξεκαθαρίζομαι** (ξεκαθαρίστηκα, ξεκαθαρισμένος) ΡΗΜ.:

1. όταν ξεκαθαρίζουμε κάτι, το κάνουμε να μην είναι μπερδεμένο, για να μπορούν οι άλλοι να το καταλάβουν (= διευκρινίζω): *Η κυβέρνηση ξεκαθάρισε ότι δε θα γίνουν εκλογές.*

2. όταν ξεκαθαρίζουμε κάτι, το βάζουμε σε τάξη, πετώντας ό,τι μας είναι άχρηστο (= τακτοποιώ): *Έλα να ξεκαθαρίσουμε τα χαρτιά από το γραφείο σου.*

3. Ξεκαθαρίζει 3^ο ΠΡ.: όταν κάτι ξεκαθαρίζει, δεν είναι μπερδεμένο και μπορούμε να το καταλάβουμε (= ξεδιαλύνεται): *Παρ' όλες τις έρευνες της αστυνομίας, η υπόθεση δεν ξεκαθάρισε.*

ο Ξεκάθαρος, η Ξεκάθαρη, το Ξεκάθαρο ΕΠΙΘ.:

1. όταν κάτι είναι ξεκάθαρο, μπορούμε να το καταλάβουμε εύκολα γιατί δεν είναι μπερδεμένο (= σαφής, καθαρός ≠ ασαφής): *Θέλω να μου δώσεις μια ξεκάθαρη απάντηση.*

2. όταν κάποιος είναι ξεκάθαρος, λέει όλη την αλήθεια (= ειλικρινής): *Από την αρχή ήταν πολύ ξεκάθαρος μαζί μου και μου είπε τι ήθελε.*

Ξεκάνω (Ξέκανα) ΡΗΜ. (ΑΝΕΠΙΣ.):

1. αντί να πούμε ότι σκότωσαν κάποιον λέμε ότι τον ξέκαναν (= εξοντώνω, καθαρίζω): *Ξέκαναν όλους τους αιχμαλώτους.*

2. όταν κάποιος μας ξεκάνει, μας κάνει να κουραστούμε πολύ (= πεθαίνω, ξεθεώνω): *Μας ξέκανε στον ποδαρόδρομο μέχρι να φτάσουμε στο σπίτι του.*

Ξεκαρδίζομαι (ξεκαρδίστηκα, ξεκαρδισμένος) ΡΗΜ.: όταν ξεκαρδίζομαστε, γελάμε πάρα πολύ (= σκάω, πεθαίνω): *Παιδιά και γονείς ξεκαρδίστηκαν στα γέλια με το κουκλοθέατρο.*

ο Ξεκαρδιστικός, η Ξεκαρδιστική, το Ξεκαρδιστικό ΕΠΙΘ.: όταν κάτι είναι ξεκαρδιστικό, είναι πολύ αστείο και μας κάνει να γελάμε πολύ: *Είδαμε μια ξεκαρδιστική ταινία στην τηλεόραση και πεθήναμε στα γέλια.*

Ξεκινάω/Ξεκινώ (Ξεκίνησα) ΡΗΜ.:

1. όταν ξεκινάμε κάτι, είμαστε έτοιμοι να το κάνουμε (= αρχίζω ≠ σταματάω, τελειώνω): *Θα ξεκινήσει να γράφει το καινούριο βιβλίο του.*

2. όταν ξεκινάμε κάτι, κάνουμε κάτι που δεν το κάναμε πριν (= αρχίζω): *Ποιος ξεκίνησε τον καβγά; (≠ τελειώνω) / Πότε ξεκινάς την καινούρια δουλειά; (≠ σταματάω)*

3. λέμε ότι ξεκινάω όταν φεύγω για να πάω κάπου (= φεύγω, αναχωρώ): *Ξεκίνησε πριν από λίγο για το σχολείο.*

4. Ξεκινάει 3^ο ΠΡ.: όταν κάτι ξεκινάει, αρχίζει από κάποιο σημείο που είναι η αρχή του (= αρχίζει ≠ τελειώνει): *Η παράσταση αρχίζει στις 9:00.*

5. Ξεκινάει 3^ο ΠΡ. (ΑΝΕΠΙΣ.): λέμε ότι ένα μηχάνημα ξεκινάει όταν αρχίζει να δουλεύει (= λειτουργεί): *Έβαλα το καλώδιο στην πρίζα, αλλά ο υπολογιστής δεν ξεκινάει.*

το Ξεκίνημα (του Ξεκινήματος, των Ξεκινήματων) ΟΥΣ.: το ξεκίνημα είναι η αρχή ενός καινούριου γεγονότος (= έναρξη): *Συμβουλές για το ξεκίνημα μιας επιχείρησης. / Ο αθλητής έκανε ένα καλό ξεκίνημα στο παγκόσμιο πρωτάθλημα κερδίζοντας δύο μετάλλια.*

Ξεκλειδώνω (ξεκλείδωσα), **Ξεκλειδώνομαι** (ξεκλειδώθηκα, ξεκλειδωμένος) ΡΗΜ.: όταν ξεκλειδώνουμε κάτι ή όταν κάτι κλειδωμένο ξεκλειδώνει, το ανοίγουμε με κλειδί (≠ κλει-

δώνω): *Ξεκλείδωσαν την εξώπορτα και μπήκαν στο σπίτι.*

ο Ξεκλειδωτός, η Ξεκλειδωτή, το Ξεκλειδωτό ΕΠΙΘ.: όταν κάτι είναι ξεκλειδωτό, δεν το έχουν κλειδώσει (≠ κλειδωμένος): *Πρόσεξε μην ξεχάσεις την πόρτα ξεκλειδωτή φεύγοντας.*

Ξεκόβω (Ξέκοψα, Ξεκομμένος) ΡΗΜ.:

1. όταν ξεκόβουμε από κάποιον, δεν έχουμε πια τόσο στενές και φιλικές σχέσεις μαζί του (= απομακρύνομαι, ξεμακραίνω): *Ξέκοψε από την παρέα του σχολείου.*

2. όταν ξεκόβουμε από μια άσχημη συνήθεια, σταματάμε να την έχουμε (= αποκόβομαι): *Κατάφερε και ξέκοψε από τα ναρκωτικά.*

3. όταν ξεκόβουμε από κάποιον κάτι, του λέμε ότι δε δεχόμαστε να το κάνουμε: *Μου το ξέκοψε από την αρχή ότι δε θα έρθει στην εκδρομή.*

Ξεκοκαλίζω (ξεκοκάλισα), **Ξεκοκαλιζομαι** (ξεκοκαλίστηκα, ξεκοκαλισμένος) ΡΗΜ.:

1. όταν ξεκοκαλίζω το κρέας ή το ψάρι, του βγάζω τα κόκαλα ή τα αγκάθια για να το φάω: *Ξεκοκάλισε το ψάρι πριν το δώσει στο παιδί.*

2. λέμε ότι ξεκοκαλίζουμε το κρέας, το ψάρι κτλ. όταν το τρώμε λαιμαργα: *Ξεκοκάλισαν δύο άτομα όλα τα παιδάκια.*

3. όταν ξεκοκαλίζουμε ένα βιβλίο, το διαβάζουμε με μεγάλο ενδιαφέρον: *Τις ξεκοκαλίζει τις κυριακάτικες εφημερίδες!*

4. όταν ξεκοκαλίζουμε χρήματα ή περιουσία, τα ξοδεύουμε όλα, δεν αφήνουμε να μείνει τίποτα: *Ξεκοκάλισε όλη την περιουσία του πατέρα του.*

Ξεκολλάω/Ξεκολλώ (ξεκόλλησα, ξεκολλημένος) ΡΗΜ.:

1. όταν ξεκολλάμε κάτι, το τραβάμε και το βγάζουμε από εκεί όπου είναι κολλημένο (≠ κολλάω): *Προσπαθούσε να ξεκολλήσει την τσίχλα από το παπούτσι της.*

2. λέμε ότι ξεκολλάμε από κάτι ή από κάποιον όταν φεύγουμε μακριά από αυτόν ή από αυτό (≠ κολλάω): *Όταν αρχίζει να βλέπει τηλεόραση, δεν μπορεί να ξεκολλήσει. / Δεν ξεκολλούσε το βλέμμα της από πάνω μου.*

3. Ξεκολλάει 3^ο ΠΡ.: όταν κάτι ξεκολλάει, φεύγει από εκεί όπου βρίσκεται: *Λόγω της υγρασίας ξεκολλούσαν σοβάδες από τον τοίχο.*

Ξεκουμπώνω (ξεκούμπωσα), **Ξεκουμπώνομαι** (ξεκουμπώθηκα, ξεκουμπωμένος) ΡΗΜ.:

1. ξεκουμπώνουμε ένα ρούχο όταν ανοίγουμε τα κουμπιά του, το φερμουάρ κτλ. (≠ κουμπώνω): *Έλυσε τη ζώνη και ξεκούμπωσε το παντελόνι του.*

2. Ξεκουμπώνεται ΠΑΘ. 3^ο ΠΡ.: όταν ένα ρούχο ξεκουμπώνεται, ανοίγουν μόνο τους τα κουμπιά του: *Ξεκουμπώθηκε το πουκάμισό σου, κούμπωσέ το!*

ο Ξεκούμπωτος, η Ξεκούμπωτη, το Ξεκούμπωτο ΕΠΙΘ.: όταν ένα ρούχο είναι ξεκούμπωτο, δεν το έχουμε κουμπώσει (= ανοιχτός ≠

κουμπωμένος): *Ζεσταίνεται και έχει το πουκάμισό του ξεκούμπωτο.*

ξεκουράζω (ξεκούρασα), **ξεκουράζομαι** (ξεκουράστηκα) ΡΗΜ.:

1. όταν κάποιος ή κάτι μας ξεκουράζει, μας δίδωχνει την κούραση ($\neq$ κουράζω): *Ο μεσημεριανός ύπνος πάντα με ξεκουράζει. / Την ξεκούρασα από το σιδέρωμα.*

2. ξεκουράζομαι ΠΑΘ.: όταν κάποιος ξεκουράζεται, κάνει κάτι για να φύγει η κούραση που νιώθει ($\neq$ κουράζομαι): *Του έδεσε προσεκτικά το πόδι και τον άφησε στο κρεβάτι της να ξεκουραστεί.*

η **ξεκούραση** (της ξεκούρασης) ΟΥΣ.:

1. ξεκούραση είναι αυτό που κάνει κάποιος όταν ξεκουράζεται (= ανάπαυση): *Μετά την εγχείριση θα χρειαστείς ξεκούραση.*

2. ξεκούραση λέμε καθετί που μας κάνει να μη νιώθουμε κούραση ($\neq$ κούραση): *Ο ύπνος και το καλό φαγητό είναι η καλύτερη ξεκούραση.*

⚠ Η λέξη ξεκούραση δεν έχει πληθυντικό αριθμό.

ο **ξεκούραστος**, η **ξεκούραστη**, το **ξεκούραστο** ΕΠΙΘ.:

1. όταν κάποιος είναι ξεκούραστος, δε νιώθει κούραση ($\neq$ κουρασμένος): *Μόλις ξυπνήσει το πρωί είναι ξεκούραστος και καλοδιάθετος.*

2. όταν κάτι είναι ξεκούραστο, δε μας κουράζει (= άκοπος $\neq$ κουραστικός): *Ο πιο ξεκούραστος τρόπος να απολαύσετε τις ομορφιές της περιοχής είναι με αυτοκίνητο.*

ξεκουρδίζεται (ξεκουρδίστηκε, ξεκουρδισμένος) ΡΗΜ.: ξεκουρδίζεται ένα ρολόι ή ένα μουσικό όργανο όταν χαλαρώνουν οι χορδές του ή ο μηχανισμός του και δε λειτουργεί όπως πρέπει ($\neq$ κουρδίζω): *Ξεκουρδίστηκε η κιθάρα. / Ξεκουρδίστηκε το ρολόι και δείχνει λάθος την ώρα.*

ο **ξεκουρδιστος**, η **ξεκουρδιστη**, το **ξεκουρδιστο** ΕΠΙΘ.: όταν κάτι είναι ξεκουρδιστο, δεν το έχουν κουρδίσει (= ξεκουρδισμένος $\neq$ κουρδισμένος): *Η κιθάρα είναι ξεκουρδιστη, γι' αυτό ακούγεται τόσο άσχημα.*

ξεκουφαίνω (ξεκούφανα) ΡΗΜ.: κάποιος ή κάτι μας ξεκουφαίνει όταν κάνει θόρυβο και μας ενοχλεί πολύ (= παίρνω τα αυτιά, κουφαίνω): *Μίλα πιο σιγά, με ξεκούφανες! / Μας ξεκούφanan οι κόρνες των αυτοκινήτων.*

ξελαφρώνω ΡΗΜ. $\Rightarrow$ **ξαλαφρώνω**

ξελιγώνομαι (ξελιγώθηκα, ξελιγώμενος) ΡΗΜ. (ΑΝΕΠΙΣ.): όταν ξελιγωνόμαστε, νιώθουμε λιγούρα ή ζαλάδα από την πείνα: *Δεν έφαγα τίποτα από το πρωί και ξελιγώθηκα.*

ξεμακραίνω (ξεμάκρυνα) ΡΗΜ.:

1. κάτι ή κάποιος ξεμακραίνει όταν φεύγει σιγά σιγά μακριά από κάπου (= απομακρύνομαι $\neq$ πλησιάζω): *Τον έβλεπα που ξεμάκραινε με τη βάρκα του.*

2. όταν ξεμακραίνουμε από κάποιον, δεν τον βλέπουμε συχνά ή δεν έχουμε πια στενές σχέ-

σεις μαζί του (= ξεκόβω, αποκόβομαι): *Ξεμάκρυνε από τους συγγενείς του.*

ξεμαλλιάζω (ξεμάλλιασα), **ξεμαλλιάζομαι** (ξεμαλλιάστηκα, ξεμαλλιασμένος) ΡΗΜ.:

1. όταν ξεμαλλιάζουμε κάποιον, τραβάμε τα μαλλιά του και του βγάζουμε τριχες πάνω στον καβγά: *Την ξεμάλλιασε επειδή πρόδωσε το μυστικό τους.*

2. λέμε ότι ξεμαλλιάζουμε κάποιον όταν του χαλάμε το χτένισμα (= ξεχτενίζομαι): *Την ξεμάλλιασαν την κούκλα τους οι πιτσιρίκες. / Ξεμαλλιάστηκε από το δυνατό αέρα.*

3. ξεμαλλιάζομαι ΠΑΘ.: όταν ξεμαλλιάζομαι με κάποιον, τραβάει ο ένας τα μαλλιά του άλλου πάνω στον καβγά: *Ξεμαλλιάστηκαν οι δύο φιλενάδες μπροστά σε όλη την παρέα.*

ξεματιάζω (ξεμάτιασα), **ξεματιάζομαι** (ξεματιάστηκα, ξεματιασμένος) ΡΗΜ.: όταν ξεματιάζουμε κάποιον, κάποιος πιστεύουν ότι λέγοντας μαγικά λόγια μπορούμε να δώσουμε την κακή δύναμη που τον έχει βλάψει ($\neq$ ματιάζω): *Είχε πονοκέφαλο και φώναξε τη θεία του να τον ξεματιάσει.*

ξεμπερδεύω (ξεμπέρδεψα), **ξεμπερδεύομαι** (ξεμπερδεύτηκα, ξεμπερδεμένος) ΡΗΜ.:

1. όταν ξεμπερδεύουμε ένα ή περισσότερα πράγματα, τα κάνουμε να μην είναι μπερδεμένα (= ξεμπλέκω $\neq$ μπερδεύω): *Προσπάθησα να ξεμπερδέψω τα μαλλιά της με τη βούρτσα.*

2. όταν ξεμπερδεύουμε κάτι, το κάνουμε να μην είναι δύσκολο ή μπερδεμένο (= ξεκαθαρίζω $\neq$ περιπλέκω): *Οι δικηγόροι θα ξεμπερδέψουν την υπόθεση της κληρονομιάς του θείου.*

3. όταν ξεμπερδεύουμε με κάτι δύσκολο ή κουραστικό, το τελειώνουμε (= ξεμπλέκω): *Αν ξεμπερδέψεις νωρίς με το διάβασμα, θες να βγούμε;*

ξεμπλέκω (ξέμπλεξα, ξέμπλεγμένος) ΡΗΜ.:

1. όταν ξεμπλέκουμε ένα ή περισσότερα πράγματα, τα ξεμπερδεύουμε ($\neq$ μπλέκω): *Πρέπει να τα ξεμπλέξεις τα καλώδια πριν τα βγάλεις από την πρίζα.*

2. όταν ξεμπλέκουμε κάτι, το κάνουμε να μην είναι δύσκολο ή μπερδεμένο, το ξεκαθαρίζουμε (= ξεκαθαρίζω): *Η αστυνομία προσπαθεί να ξεμπλέξει την υπόθεση της δολοφονίας του.*

3. όταν ξεμπλέκουμε με κάτι δύσκολο ή κουραστικό, το τελειώνουμε (= ξεμπερδεύω): *Μόλις ξέμπλεξα με το μαγείρεμα.*

4. λέμε ότι κάποιος ξεμπλέκει από κάτι δυσάρεστο όταν απομακρύνεται από αυτό (= ξεκολάω): *Δεν ήταν εύκολο να ξεμπλέξει από τα ναρκωτικά.*

ξεμυαλίζω (ξεμυάλισα), **ξεμυαλίζομαι** (ξεμυαλίστηκα, ξεμυαλισμένος) ΡΗΜ.: κάτι ή κάποιος με ξεμυαλίζει όταν με επηρεάζει και με κάνει να μη σκέφτομαι σωστά ή λογικά (= ξελογιάζω, παρασύρω): *Τον ξεμυάλισαν οι κακές παρέες. / Ξεμυάλισε πολλές με την ομορφιά του.*

τα **ξένα** (των ξένων) ουσ.: τα ξένα είναι η ξε-
νιτιά: *Γράφει συχνά στους γονείς του από τα
ξένα.*

η **ξενάγηση** (της ξενάγησης, των ξεναγήσεων)
ουσ.: όταν κάποιος κάνει ξενάγηση σε επισκέ-
πτες ή σε τουρίστες, τους δείχνει ένα μέρος,
μία πόλη, ένα μουσείο κτλ. και τους δίνει πλη-
ροφορίες για αυτά: *Η ξενάγηση στον Παρθε-
νώνα κράτησε περίπου δύο ώρες.*

ο **ξεναγός**, η **ξεναγός** (του/της ξεναγού, των
ξεναγών) ουσ.: ο ξεναγός είναι αυτός που το
επάγγελμα του είναι να κάνει ξενάγηση στους
τουρίστες: *Οι ξεναγοί γνωρίζουν πολλές ξένες
γλώσσες.*

ξεναγώ (ξεναγήσα), **ξεναγούμαι** (ξεναγήθη-
κα) ρημ.: ξεναγώ τουρίστες ή επισκέπτες όταν
τους δείχνω ένα μέρος, μία πόλη κτλ. και τους
δίνω πληροφορίες για αυτά: *Τους ξεναγήσα
στα αρχαία μνημεία και τους έδειξε από κοντά
την Ακρόπολη.*

ο **ξεनिτεμένος** (του ξενιτεμένου, των ξενιτεμέ-
νων), η **ξεनिτεμένη** (της ξενιτεμένης) ουσ.: ο
ξενιτεμένος είναι αυτός που ζει στην ξενιτιά: *Οι
ξενιτεμένοι κρατούν πιστά τα έθιμα της χώρας
τους.*

ξεनिτεύομαι (ξεनिτεύτηκα, ξεनिτεμένος) ρημ.:
όταν ξεनिτευόμαστε, φεύγουμε από τη χώρα
μας και πηγαίνουμε να ζήσουμε σε μια ξένη
χώρα (= μεταναστεύω): *Ξενιτεύτηκαν στην
Αυστραλία για να δουλέψουν.*

η **ξεनिτιά** (της ξεनिτιάς) ουσ.: η ξεनिτιά είναι η
χώρα όπου πηγαίνει κάποιος για να ζήσει (=
ξένα): *Έζησε πολλά χρόνια στην ξεनिτιά και νο-
σταλγεί την πατρίδα του.*

⚠ Η λέξη ξεनिτιά δεν έχει πληθυντικό αριθμό.

ο **ξενογλωσσος**, η **ξενογλωσση**, το **ξενό-
γλωσσο** επιθ.:

1. όταν κάποιος είναι ξενογλωσσος, η μητρική
του γλώσσα είναι διαφορετική από τη δική μας
(= αλλογλωσσος): *Διδάσκει ελληνικά σε ξενό-
γλωσσους μαθητές.*

2. όταν κάτι είναι ξενογλωσσο, είναι γραμμένο
σε ξένη γλώσσα: *Του αρέσουν πολύ τα ξενό-
γλωσσα τραγούδια.*

το **ξενοδοχείο** (του ξενοδοχείου, των ξενοδο-
χείων) ουσ.: ξενοδοχείο λέμε το κτίριο όπου
μένουν οι άνθρωποι, συνήθως στις διακοπές
τους, πληρώνοντας χρήματα για το δωμάτιο ή
για το φαγητό: *Κλείσαμε δωμάτιο σε ένα ακρι-
βό ξενοδοχείο.*

ξενοιάζω (ξενοιάσα) ρημ.: ξενοιάζουμε όταν
νιώθουμε ήρεμοι, χωρίς προβλήματα ή σκο-
τούρες (= ήρεμώ, ησυχάζω): *Μετά τις εξετά-
σεις θα ξενοιάσεις. / Βρήκαν δουλειά τα παιδιά
του και ξενοιάσε.*

η **ξενοιασιά** (της ξενοιασιάς) και η **ξεγνοιασιά**
ουσ.: ξενοιασιά νιώθουμε όταν δεν έχουμε αγω-
νία, άγχος ή ανησυχία για κάτι (= ανεμελιά):
*Οι καλοκαιρινές διακοπές στο χωριό ήταν γε-
μάτες ξενοιασιά.*

⚠ Η λέξη δεν έχει πληθυντικό αριθμό.

ξένοιαστα και **ξέγνοιαστα** επιρρ.: όταν κάνου-
με κάτι ξένοιαστα, το κάνουμε χωρίς να μας
απασχολούν βάσανα, προβλήματα ή ευθύνες
(= ανέμελα, αμέριμνα): *Όταν ήμασταν ακόμα
φοιτητές, ζούσαμε ξένοιαστα.*

ο **ξένοιαστος**, η **ξένοιαστη**, το **ξένοιαστο** και ο
ξέγνοιαστος, η **ξέγνοιαστη**, το **ξέγνοιαστο**
επιθ.: όταν κάποιος είναι ξένοιαστος, δεν έχει
βάσανα, προβλήματα ή ευθύνες (= ανέμελος,
αμέριμνος): *Τελείωσε τη δουλειά του και τώρα
απολαμβάνει ξένοιαστος τις διακοπές του.*

ο **ξένος** (του ξένου, των ξένων), η **ξένη** (της
ξένης) ουσ.:

1. ο ξένος είναι ο άνθρωπος που γεννήθηκε σε
άλλη χώρα ή ήρθε από άλλη χώρα (= αλλοδα-
πός): *Είναι ξένος και δε μιλάει ελληνικά.*

2. οι ξένοι είναι οι άνθρωποι που δεν τους
γνωρίζουμε, που δεν είναι φίλοι μας, συγγενείς
μας ή γνωστοί μας (= άγνωστος): *Η μητέρα
μου μου έχει πει να μη μιλάω σε ξένους.*

3. ο ξένος είναι αυτός που έρχεται στο σπίτι
μας για να μας δει ή για να μείνει, επειδή τον
καλέσαμε (= επισκέπτης, φιλοξενούμενος): *Το
σπίτι τους είναι μεγάλο, έχει και δωμάτιο για
τους ξένους.*

ο **ξένος**, η **ξένη**, το **ξένο** επιθ.:

1. όταν κάτι είναι ξένο, δεν είναι δικό μας,
είναι κάποιου άλλου: *Μην πειράζεις τα ξένα
πράγματα.*

2. όταν κάποιος είναι ξένος, κατάγεται από
κάποια άλλη χώρα (≠ ντόπιος): *Στο συνέδριο
συμμετείχαν και ξένοι επιστήμονες.*

3. όταν κάτι είναι ξένο, έχει σχέση με κάποια
άλλη χώρα: *Είναι ξεναγός και μιλάει τρεις ξέ-
νες γλώσσες. / Πολλές ξένες εταιρείες έχουν
γραφεία και στην Ελλάδα.*

η **ξενοφοβία** (της ξενοφοβίας) ουσ.: ξενοφοβία
είναι ο φόβος που νιώθουν μερικοί για τους ξέ-
νους που μένουν στη χώρα τους: *Για να πολε-
μήσουμε την ξενοφοβία, πρέπει να γνωρίσουμε
τους ξένους.*

⚠ Η λέξη ξενοφοβία δεν έχει πληθυντικό αριθμό.

ξεντώνω (ξέντυσα), **ξεντύνομαι** (ξεντύθηκα,
ξεντυμένος) ρημ.:

1. όταν ξεντύνουμε κάποιον, του βγάζουμε τα
ρούχα (= γδύνω ≠ ντύνω): *Ξέντυσε το μωρό
πριν να του κάνει μπάνιο.*

2. **ξεντύνομαι** παθ.: όταν κάποιος ξεντύνεται,
βγάζει τα ρούχα του (= γδύνομαι ≠ ντύνομαι):
Ξεντύθηκε και έπεσε για ύπνο.

ξενυχτάω/ξενυχτώ (ξενύχτησα, ξενυχτισμέ-
νος) ρημ.:

1. όταν ξενυχτάμε, μένουμε ξύπνιοι όλη τη νύ-
χτα (= ξαγρυπνάω): *Ξενύχτησε διαβάζοντας
για τις εξετάσεις.*

2. όταν ξενυχτάμε, διασκεδάζουμε μέχρι το
πρωί: *Ήθελα να ΄ξερα πού ξενυχτάει κάθε βρά-
δυ!*

ο **Ξενώνας** (του ξενώνα, των ξενώνων) ΟΥΣ.: ο ξενώνας είναι το κτίριο ή το δωμάτιο που έχει φτιαχτεί για να μένουν εκεί οι επισκέπτες: *Το σπίτι τους είχε τρία μεγάλα δωμάτια κι έναν ξενώνα.*

Ξεπαγιάζω (ξεπαγίασα, ξεπαγιασμένος) ΡΗΜ.: όταν ξεπαγιάζουμε, κρυνώνουμε πάρα πολύ (= ξυλιάζω, παγώνω, πουντιάζω ≠ ζεσταίνομαι): *Ξεπαγίασε περιμένοντας έξω στο κρύο.*

Ξεπαγώνω (ξεπάγωσα) ΡΗΜ.:

1. όταν ξεπαγώνουμε τρόφιμα ή όταν τα τρόφιμα ξεπαγώνουν, τα κάνουμε να έρθουν στην κανονική τους θερμοκρασία, αυτή που είχαν πριν να τα βάλουμε στην κατάψυξη (≠ παγώνω): *Ξεπάγωσε το κρέας μέσα σε ζεστό νερό.*

2. **Ξεπαγώνει** 3^ο ΠΡ.: όταν κάτι ξεπαγώνει, λιώνει ο πάγος που έχει πάνω του (≠ παγώνει): *Η θερμοκρασία ανέβηκε και η λίμνη ξεπάγωσε εντελώς.*

Ξεπατικώνω (ξεπατίκωσα), **Ξεπατικώνομαι** (ξεπατικώθηκα, ξεπατικωμένος) ΡΗΜ. (ΑΝΕΠΙΣ.):

1. όταν ξεπατικώνουμε ένα σχέδιο, βάζουμε πάνω σε αυτό ένα λεπτό άσπρο χαρτί για να μπορούμε να πατάμε με μολύβι τις γραμμές του και να το αντιγράψουμε: *Ξεπατίκωσε το χάρτη πάνω σε διαφανές χαρτί.*

2. λέμε ότι κάποιος ξεπατικώνει κάτι όταν το αντιγράφει από άλλον: *Την εργασία του την ξεπατίκωσε από το Ίντερνετ. / Έχει ξεπατικώσει το ντύσιμό της αδερφής της. (= μιμούμαι)*

η **Ξεπατικωτούρα** (της ξεπατικωτούρας) ΟΥΣ. (ΑΝΕΠΙΣ.): η ξεπατικωτούρα είναι η ζωγραφιά ή το σχέδιο που ζωγραφίσαμε, πατώντας πάνω σε λεπτό χαρτί με μολύβι το σχήμα του σχεδίου που υπάρχει κάτω από αυτό το χαρτί: *Αυτή δεν είναι δική του ζωγραφιά, είναι ξεπατικωτούρα.*

⚠ Η λέξη ξεπατικωτούρα δεν έχει γενική στον πληθυντικό αριθμό.

ο **Ξεπερασμένος**, η **Ξεπερασμένη**, το **Ξεπερασμένο** ΕΠΙΘ.: όταν κάτι ότι είναι ξεπερασμένο, είναι παλιό και δεν έχει σχέση με την εποχή που ζούμε (= αναχρονιστικός ≠ προοδευτικός): *Προοδευτικές ιδέες του 1970 μπορεί σήμερα να είναι ξεπερασμένες.*

Ξεπερνάω/Ξεπερνώ (ξεπέρασα), **Ξεπερνιέμαι** (ξεπεράστηκα) ΡΗΜ.:

1. όταν ξεπερνάμε κάποιον σε κάτι, είμαστε καλύτεροι από αυτόν σε αυτό (= περνάω): *Τους ξεπέρασε όλους τους συμμαθητές της στο τρέξιμο. / Δεν ξεπερνιέται από κανέναν στη μαγειρική!*

2. όταν ξεπερνάμε μια δυσκολία, καταφέρνουμε να την αντιμετωπίσουμε: *Ο παίκτης ξεπέρασε το πρόβλημα του τραυματισμού του. / Δεν ξεπέρασε ποτέ το χωρισμό των γονιών της.*

3. **Ξεπερνάει** 3^ο ΠΡ.: όταν κάτι ξεπερνάει ένα ποσό, είναι πιο πάνω, μεγαλύτερο από αυτό (= υπερβαίνει): *Τα χρήματα που ξόδεψε για ρούχα ξεπερνούν τα χίλια ευρώ.*

Ξεπλένω (ξέπλυνα), **Ξεπλένομαι** (ξεπλύθηκα, ξεπλυμένος) ΡΗΜ.:

1. όταν ξεπλένουμε κάτι, του ρίχνουμε νερό για να φύγει η σαπουνάδα με την οποία το είχαμε πλύνει (= ξεβγάζω): *Να ξεπλένεις καλά τα μαλλιά σου μετά από το λούσιμο.*

2. όταν κάποιος ή κάτι ξεπλένει κάτι, το πλένει πρόχειρα μόνο με νερό (= καθαρίζω): *Η βροχή ξέπλυne τους δρόμους από τη σκόνη.*

Ξεπληρώνω (ξεπλήρωσα), **Ξεπληρώνομαι** (ξεπληρώθηκα, ξεπληρωμένος) ΡΗΜ.:

1. όταν ξεπληρώνουμε κάτι ή κάποιον, δίνουμε πίσω τα χρήματα που χρωστάμε (= ξεχρεώνω, εξοφλώ): *Μένει άλλη μία δόση για να ξεπληρώσω το δάνειο. / Τον ξεπλήρωσα και ησύχασα.*

2. όταν ξεπληρώνουμε κάτι σε κάποιον, του ανταποδίδουμε το καλό που μας έκανε: *Για να του ξεπληρώσει τη χάρη, τον βοήθησε να βρει δουλειά.*

ο **Ξεπλυμένος**, η **Ξεπλυμένη**, το **Ξεπλυμένο** ΕΠΙΘ.: όταν κάτι είναι ξεπλυμένο, έχει χάσει το χρώμα που είχε και έχει γίνει πιο άσπρο: *Τώρα στη μόδα είναι τα ξεπλυμένα τζιν. (= ξεθωριασμένος, ξεβαμμένος)*

Ξεπουλάω/Ξεπουλώ (ξεπούλησα), **Ξεπουλιέμαι** (ξεπουλήθηκα, ξεπουλημένος) ΡΗΜ.:

1. όταν ξεπουλάμε κάτι, το πουλάμε πολύ φτηνά, γιατί έχουμε ανάγκη τα χρήματα: *Ξεπούλησε όλα του τα κτήματα για να σπουδάσει τα παιδιά του.*

2. λέμε ότι κάποιος ξεπουλάει τις ιδέες του ή τις αρχές του όταν αυτά που κάνει δε συμφωνούν με αυτές (= προδίδω): *Ξεπούλησε την πατρίδα του. / Ξεπούλησε τα ιδανικά του για να γίνει πρόεδρος της εταιρείας.*

3. όταν ένα μαγαζί ξεπουλάει, πουλάει όλα τα εμπορεύματα που έχει: *Η παράσταση είχε μεγάλη επιτυχία και ξεπούλησε όλα εισιτήρια.*

Ξεπροβάλλω (ξεπρόβαλα) ΡΗΜ.: κάτι ή κάποιος ξεπροβάλλει από κάπου όταν φαίνεται να βγαίνει μέσα από εκεί (= εμφανίζομαι, προβάλλω): *Ένας λαγός ξεπρόβαλε από το θάμνο.*

η **Ξέρα** (της ξέρας, των ξερών) ΟΥΣ.: η ξέρα είναι βράχος μέσα στη θάλασσα, που συνήθως τον σκεπάζει το νερό και δε φαίνεται εύκολα: *Οι ξέρες είναι επικίνδυνες για τα πλοία.*

Ξεραίνω (ξέρανα), **Ξεραίνομαι** (ξεράθηκα, ξεραμένος) ΡΗΜ.:

1. ξεραίνουμε κάτι όταν το κάνουμε να γίνει ξερό: *Ο ήλιος ξέρανε τα λουλούδια. (= μαραίνω) / Ξεραίνουν τις σταφίδες στον ήλιο. (= αποξηραίνω)*

2. **Ξεραίνομαι** ΠΑΘ. (ΑΝΕΠΙΣ.): λέμε ότι κάποιος ξεραίνεται όταν νιώθει πολύ μεγάλη έκπληξη (= αποσβολώνομαι, μένω ξερός): *Όταν το άκουσε, ξεράθηκε.*

3. **Ξεραίνομαι** ΠΑΘ.: λέμε ότι ξεραίνομαι στα γέλια ή σε κάτι άλλο όταν γελάω πάρα πολύ ή κάτι άλλο (= πεθαίνω): *Ξεράθηκε στον πόνο από το χτύπημα.*

4. Ξεραίνεται ΠΑΘ. 3^ο ΠΡ.: όταν κάτι ξεραίνεται, γίνεται ξερό, χάνει το νερό ή την υγρασία που έχει: *Ξεράθηκαν τα φυτά. / Δεν έβρεξε καθόλου και το ποτάμι ξεράθηκε. / Ξεράθηκε το στόμα μου από τη δίψα.*

το **Ξεριζώμα** (του ξεριζώματος, των ξεριζωμάτων) ΟΥΣ.: το ξεριζώμα είναι αυτό που κάνουμε όταν ξεριζώνουμε ένα φυτό, ένα δέντρο κτλ.: *Απαγορεύεται το ξεριζώμα των μικρών ελάτων στο δάσος.*

ο **Ξεριζωμός** (του ξεριζωμού, των ξεριζωμών) ΟΥΣ.: ξεριζωμός είναι το να ξεριζώνεται κάποιος από τον τόπο όπου ζει, επειδή τον αναγκάζουν: *Ο πόλεμος ήταν η αιτία του ξεριζωμού ενός ολόκληρου λαού.*

Ξεριζώνω (Ξεριζωσα), **Ξεριζώνομαι** (Ξεριζώθηκα, Ξεριζωμένος) ΡΗΜ.:

1. όταν ξεριζώνουμε ένα φυτό, ένα δέντρο κτλ., το τραβάμε και το βγάζουμε από το χώμα μαζί με τη ρίζα του ($\neq$ φυτεύω): *Ξεριζωσε τα αγριόχορτα από τον κήπο. / Ξεριζώθηκαν οι λεύκες από τον αέρα.*

2. Ξεριζώνομαι ΠΑΘ.: ξεριζώνονται οι άνθρωποι όταν τους αναγκάζουν με τη βία να φύγουν από την πατρίδα τους: *Είκοσι εκατομμύρια παιδιά ξεριζώθηκαν από τα σπίτια τους λόγω των πολέμων.*

Ξερνάω/Ξερνώ (Ξέρασα) ΡΗΜ. (ΑΝΕΠΙΣ.):

1. όταν ξερνάμε, κάνουμε εμετό: *Ζαλίστηκε πολύ στο πλοίο και άρχισε να ξερνάει.*

2. Ξερνάει 3^ο ΠΡ.: όταν η θάλασσα ξερνάει κάτι, το βγάζει από το νερό έξω στην παραλία (= ξεβράζει): *Το κύμα ξέρασε τα σκουπίδια στην αμμουδιά.*

3. λέμε ότι ξερνάω κάτι όταν φανερώνω κάποιο μυστικό: *Τα ξέρασε όλα στην αστυνομία για τη ληστεία. (= ομολογώ) / Μην του πεις τίποτα, γιατί τα ξερνάει όλα στη μάνα του. (= μαρτυράω)*

ο **Ξεροκέφαλος**, η **Ξεροκέφαλη**, το **Ξεροκέφαλο** ΕΠΙΘ.: όταν κάποιος είναι ξεροκέφαλος, κανένας δεν μπορεί να του αλλάξει γνώμη (= πεισματάρης): *Τον συμβούλεψα να δει ένα γιατρό, αλλά δεν ακούει, είναι ξεροκέφαλος.*

το **Ξερονήσι** (του ξερονησιού, των ξερονησιών) ΟΥΣ.: Ξερονήσι λέμε το νησί που δεν έχει νερό και δέντρα και δεν μένει κανείς εκεί: *Πήγαν με το βάρκα στο Ξερονήσι για να κάνουν μπάνιο σε μια ερημική παραλία.*

ο **Ξερός**, η **Ξερή**, το **Ξερό** ΕΠΙΘ.:

1. όταν κάτι είναι ξερό, δεν έχει μέσα του καθόλου νερό ή υγρασία: *Το χώμα είναι ξερό, γιατί έχει μέρες να βρέξει. (= στεγνός $\neq$ υγρός) / Το φθινόπωρο τα ξερά φύλλα πέφτουν από τα δέντρα. (= μαραμένος $\neq$ χλωρός) / Πήραμε μαζί μας ξερά σύκα και δαμάσκηνα. (= αποξηραμένος $\neq$ φρέσκος)*

2. όταν ένα μέρος είναι ξερό, δεν έχει νερό και γι' αυτό δεν υπάρχουν φυτά (= άνυδρος

$\neq$ πράσινος, χλοερός): *Το νησί ήταν εντελώς ξερό και χωρίς δέντρα.*

3. λέμε ότι κάτι είναι ξερό όταν δε δείχνει ενθουσιασμό ή συμπάθεια (= ψυχρός $\neq$ εγκάρδιος): *Περιορίστηκε σ' ένα ξερό χαιρετισμό.*

ΕΚΦΡ. αφήνω ξερό, μένω ξερός, πέφτω ξερός

Ξέρω ΡΗΜ.:

1. όταν ξέρουμε κάτι, είμαστε σίγουροι ότι μια πληροφορία είναι σωστή ή έχουμε γνώσεις για κάποιο θέμα (= γνωρίζω): *Ποιος ξέρει την απάντηση; ($\neq$ αγνώω) / Ξέρει να οδηγεί μηχανή. / Δεν ξέρω αν πρέπει να τον πιστέψω.*

2. όταν ξέρουμε κάποιον, είμαστε γνωστοί (= γνωρίζω): *Τον ξέρω πολύ καλά, ήμασταν συμμαθητές στο δημοτικό.*

⚠ Η λέξη ξέρω έχει μόνο ενεστώτα και παρατατικό (ήξερα).

ΕΚΦΡ. δεν ξέρω πού παν τα τέσσερα, δεν ξέρω τι μου γίνεται, ξέρω από την καλή και από την ανάποδη, ποτέ δεν ξέρεις

Ξέρω από την καλή και από την ανάποδη

ΕΚΦΡ.: όταν ξέρουμε κάποιον από την καλή και από την ανάποδη, τον ξέρουμε πάρα πολύ καλά, με όλα του ελαττώματα: *Δεν μπορεί να με κοροϊδέψει εμένα, τον ξέρω από την καλή και από την ανάποδη.*

Ξεσηκώνω (Ξεσήκωσα), **Ξεσηκώνομαι** (Ξεσηκώθηκα, Ξεσηκωμένος) ΡΗΜ.:

1. όταν ξεσηκώνουμε κάποιον να κάνει κάτι, τον κάνουμε να αρχίσει να το κάνει (= παρακινώ, προτρέπω): *Είχα διάβασμα αλλά με ξεσήκωσε να πάμε σινεμά.*

2. λέμε ότι ξεσηκώνω μια ομάδα ανθρώπων όταν τους κάνουν να διαμαρτύρονται με έντονο τρόπο για κάτι: *Ξεσήκωσαν τους μαθητές να κάνουν καταλήψεις.*

3. όταν ξεσηκώνουμε κάτι ή κάποιον, φτιάχνουμε κάτι ίδιο με αυτό ή έχουμε την ίδια συμπεριφορά με αυτόν: *Τα ρούχα που ράβει τα ξεσηκώνει από τα περιοδικά. (= αντιγράφω) / Ο μικρός αδερφός ξεσηκώνει το μεγάλο. (= μιμούμαι)*

4. όταν ξεσηκώνουμε κάποιον, κάνουμε φασαρία και τον ενοχλούμε (= αναστατώνω): *Ξεσήκωσε όλη τη γειτονιά με τις φωνές της.*

5. Ξεσηκώνομαι ΠΑΘ.: λέμε ότι οι άνθρωποι ξεσηκώνονται όταν διαμαρτύρονται με έντονο τρόπο για κάτι (= εξεγείρομαι, επαναστατώ): *Ξεσηκώθηκαν οι φοιτητές ενάντια στη δικτατορία.*

Ξεσκάω (Ξέσκασα) ΡΗΜ.: όταν ξεσκάμε, κάνουμε κάτι ευχάριστο για να διώξουμε την κούραση, το άγχος ή τις σκοτούρες (= ξεδίνω, το ρίχνω έξω): *Πήγε μια βόλτα στην παραλία για να ξεσκάσει.*

Ξεσκεπάζω (Ξεσκεπάσα), **Ξεσκεπάζομαι** (Ξεσκεπάστηκα, Ξεσκεπασμένος) ΡΗΜ.:

1. όταν ξεσκεπάζουμε κάτι, βγάζουμε από πάνω του το καπάκι ή το σκέπασμα ($\neq$ σκεπάζω): *Όταν το κρέας βράσει, ξεσκεπάζετε την*

κατσαρόλα. / Τράβηξε το σεντόνι και ξεσκέπασε τον καναπέ.

2. (ΑΝΕΠΙΣ.) Ξεσκεπάζουμε κάτι σημαίνει ότι κάνουμε γνωστό κάτι παράνομο, που το κρατούσαν κρυφό ή μυστικό (= αποκαλύπτω): Ξεσκέπασε μια υπόθεση ναρκωτικών.

3. Ξεσκεπάζομαι ΠΑΘ.: όταν ξεσκεπάζομαι, πετάω από πάνω μου τις κουβέρτες και τα σεντόνια (≠ σκεπάζομαι): Ξεσκεπάστηκε το βράδυ και κρύωσε.

Ξεσκονίζω (ξεσκόνισα), **Ξεσκονίζομαι** (ξεσκονίστηκα, ξεσκονισμένος) ΡΗΜ.:

1. όταν ξεσκονίζουμε κάτι, καθαρίζουμε τη σκόνη από πάνω του (≠ σκονίζω): Ξεσκόνισα τη βιβλιοθήκη και σφουγγάρισε το πάτωμα.

2. όταν ξεσκονίζουμε κάτι που είχαμε μάθει παλιά, το διαβάζουμε πάλι για να το θυμηθούμε (= φρεσκάρω): Τώρα που θα πας στο Παρίσι είναι ευκαιρία να ξεσκονίσεις τα γαλλικά σου.

το **ξεσκόνισμα** (του ξεσκονίσματος, των ξεσκονισμάτων) ΟΥΣ.: το ξεσκόνισμα είναι αυτό που κάνουμε όταν ξεσκονίζουμε: Η βιβλιοθήκη θέλει ξεσκόνισμα. / Για το ξεσκόνισμα των παπουτσιών χρησιμοποιώ ειδική βούρτσα.

το **ξεσκονόπανο** (του ξεσκονόπανου, των ξεσκονόπανων) ΟΥΣ.: το ξεσκονόπανο είναι το πανί με το οποίο ξεσκονίζουμε: Το ξεσκονόπανο αυτό απομακρύνει τη σκόνη από τα πιο απίθανα σημεία.

Ξεσπάω/Ξεσπώ (Ξέσπασα) ΡΗΜ.:

1. όταν ξεσπάμε ή όταν ξεσπάμε σε κάποιον, αφήνουμε να βγει από μέσα μας θυμός, λύπη κτλ. (= ξεθυμαίνω, εκτονώνομαι): Πες τα μου όλα για να ξεσπάσεις. / Ξέσπασε την οργή της πάνω στους δημοσιογράφους.

2. όταν ξεσπάμε σε γέλια ή κάτι άλλο, δείχνουμε ξαφνικά μεγάλη χαρά ή άλλο συναίσθημα: Στο τέλος της παράστασης το κοινό ξέσπασε σε χειροκροτήματα.

3. Ξεσπάει 3^ο ΠΡ.: όταν ξεσπάει κάτι, αρχίζει ξαφνικά με μεγάλη δύναμη ή ένταση: Μεγάλη πυρκαγιά ξέσπασε σε κατοικημένη περιοχή. (= πιάνει) / Ξέσπασε πόλεμος ανάμεσα στις δύο χώρες.

Ξεστρώνω (Ξέστρωσα), **Ξεστρώνομαι** (Ξεστρώθηκα, Ξεστρωμένος) ΡΗΜ.: όταν μαζεύουμε τα σεντόνια από το κρεβάτι ή το τραπεζομάντιλο από το τραπέζι, τα ξεστρώνουμε (≠ στρώνω): Θα με βοηθήσεις να ξεστρώσουμε το τραπέζι; / Ξέστρωσε τα χαλιά και το σπίτι κρύωσε.

ο **Ξέστρωτος**, η **Ξέστρωτη**, το **Ξέστρωτο** ΕΠΙΘ.: όταν κάτι είναι ξέστρωτο, το σκέπασμά του δεν είναι καλά στρωμένο (≠ στρωμένος): Η Χιονάτη είδε μέσα στην καλύβα επτά μικρά κρεβατάκια που ήταν ξέστρωτα.

Ξεσυνερίζομαι (Ξεσυνερίστηκα) ΡΗΜ. (ΑΝΕΠΙΣ.): ξεσυνερίζομαι κάποιον όταν με ενοχλεί ή με πειράζει η συμπεριφορά του, ενώ δε θα έπρεπε

(= παρεξηγώ, συνερίζομαι): Μην τον ξεσυνερίζεις, είναι καλός άνθρωπος.

Ξετρελαίνω (Ξετρέλανα), **Ξετρελαίνομαι** (Ξετρελάθηκα, Ξετρελαμένος) ΡΗΜ.:

1. κάτι ή κάποιος με ξετρελαίνει όταν μου αρέσει πολύ: Ο κλόουν ξετρέλανε παιδιά και μεγάλους. / Η μαγειρική της μας ξετρέλανε όλους.

2. Ξετρελαίνομαι ΠΑΘ.: ξετρελαίνομαι όταν νιώθω μεγάλη χαρά και ευχαρίστηση: Ξετρελάθηκα από τη χαρά του όταν άνοιξε το δώρο του.

Ξετρυπώνω (Ξετρύπωσα) ΡΗΜ.:

1. όταν ξετρυπώνουμε κάτι που είναι κρυμμένο, ψάχνουμε προσεκτικά και το βρίσκουμε (= ανακαλύπτω): Πού το ξετρύπωσες αυτό το παλιό βιβλίο; / Η γάτα ξετρύπωσε το ποντίκι και το στρίμωξε στη γωνία.

2. κάποιος ξετρυπώνει από κάπου όταν εμφανίζεται ξαφνικά (= ξεφυτρώνω): Δεν κατάλαβα από πού ξετρύπωσε αυτός και βρέθηκε ανάμεσά μας.

Ξετυλίγω (Ξετύλιξα), **Ξετυλιγομαι** (Ξετυλίχτηκα, Ξετυλιγμένος) ΡΗΜ.:

1. όταν ξετυλίγω κάτι, βγάζω το κάλυμμα που έχει γύρω του (≠ τυλίγω): Ξετύλιξε προσεκτικά όλα τα δώρα.

2. όταν ξετυλίγουμε κάτι, το ανοίγουμε εντελώς, ώστε να μην είναι διπλωμένο ή τυλιγμένο (= ξεδιπλώνω ≠ τυλίγω): Ξετύλιξε το σεντόνι πριν το στρώσει στο κρεβάτι. / Ξετύλιξε το νήμα για να αρχίσει να πλέκει.

3. Ξετυλιγεται ΠΑΘ. 3^ο ΠΡ.: κάτι ξετυλιγεται όταν είναι διπλωμένο και ανοίγει (= ξεδιπλώνεται): Ξετυλίχτηκαν τα πανιά του ιστιοφόρου.

4. Ξετυλιγεται ΠΑΘ. 3^ο ΠΡ.: λέμε ότι κάτι ξετυλιγεται όταν γίνεται φανερό με μια ορισμένη σειρά (= εκτυλίσσεται): Μηροστά στα μάτια τους ξετυλίχτηκε ένα απίστευτο θέαμα.

το **ξεφάντωμα** (του ξεφαντώματος, των ξεφαντώματων) ΟΥΣ.: ξεφάντωμα λέμε το ωραίο γλέντι με φαγητό, χορό και τραγούδι: Το διήμερο της Αποκριάς κάναμε τρελό ξεφάντωμα.

Ξεφαντώνω (Ξεφάντωσα) ΡΗΜ.: ξεφαντώνουμε όταν διασκεδάζουμε πολύ, τρώγοντας, πίνοντας κτλ. (= γλεντάω): Ξεφάντωσαν στον αποκριάτικο χορό γλεντώντας μέχρι το πρωί.

Ξεφεύγω (Ξέφυγα) ΡΗΜ.:

1. όταν ξεφεύγουμε, αποφεύγουμε κάτι δύσκολο ή δυσάρεστο (= γλιτώνω): Ήθελε να ξεφύγει για λίγο από τα προβλήματα της δουλειάς.

2. όταν κάποιος που κυνηγάμε ξεφεύγει, φεύγει μακριά για να μην τον βρούμε (= διαφεύγω): Τον κυνηγούσαν οι αστυνομικοί αλλά αυτός ξέφυγε.

3. Ξεφεύγει 3^ο ΠΡ.: όταν κάτι ξεφεύγει, δεν ακολουθεί την κανονική πορεία: Το αυτοκίνητο ξέφυγε από την πορεία του κι έπεσε στον γκρεμό.

4. Ξεφεύγει 3^ο ΠΡ.: όταν μας ξεφεύγει κάτι, λέμε ή κάνουμε κάτι χωρίς να το σκεφτούμε: Όταν θυμώνει, του ξεφεύγουν άσχημες κουβέντες.

ξεφλουδίζω (ξεφλούδισα), **ξεφλουδίζομαι** (ξεφλουδίστηκα, ξεφλουδισμένος) ΡΗΜ.:

1. όταν ξεφλουδίζουμε ένα φρούτο, ένα λαχανικό κτλ., βγάζουμε τη φλούδα του: *Ξεφλούδισε τις ντομάτες για να τις βάλει στη σάλτσα.*

2. όταν κάποιος ή κάτι ξεφλουδίζει, χάνει το πάνω στρώμα του δέρματος ή άλλου υλικού: *Ξεφλούδισε η μύτη σου από το ήλιο. / Ξεφλούδισε ο τοίχος από την υγρασία.*

ξεφορτώνω (ξεφόρτωσα), **ξεφορτώνομαι** (ξεφορτώθηκα, ξεφορτωμένος) ΡΗΜ.:

1. όταν ξεφορτώνουμε κάτι, του παίρνουμε το φορτίο του (≠ φορτώνω): *Με βοήθησε να ξεφορτώσω το αυτοκίνητο. / Ξεφορτώθηκαν όλες οι βαλίτσες από το αεροπλάνο.*

2. **ξεφορτώνει** 3^ο ΠΡ.: ένα μέσο συγκοινωνίας ξεφορτώνει όταν του παίρνουν το φορτίο του (≠ φορτώνει): *Το φορτηγό ξεφόρτωσε τα έπιπλα έξω από το σπίτι.*

3. **ξεφορτώνομαι** ΠΑΘ.: ξεφορτώνομαι κάτι ή κάποιον σημαίνει ότι προσπαθώ να μην το έχω ή να τον διώξω (= απαλλάσσομαι): *Ξεφορτώθηκαν το παλιό αυτοκίνητο. / Του είπε μια δικαιολογία για να τον ξεφορτωθεί.*

ξεφουρνίζω (ξεφούρνισα, ξεφουρνισμένος) ΡΗΜ.:

1. όταν ξεφουρνίζουμε κάτι που ψήνουμε, το βγάζουμε από το φούρνο (≠ φουρνίζω): *Ξεφούρνισε τη σπανακόπιτα και μοσχομύρισε το σπίτι.*

2. (ΑΝΕΠΙΣ.) όταν ξεφουρνίζουμε κάτι, λέμε κάτι που δεν έπρεπε ή που δεν περιμένουν οι άλλοι να ακούσουν (= αποκαλύπτω, φανερώνω): *Την πίεσα και μου τα ξεφούρνισε όλα για τις φίλες της.*

ξεφουσκώνω (ξεφούσκωσα, ξεφουσκωμένος) ΡΗΜ.:

1. όταν ξεφουσκώνουμε κάτι ή όταν κάτι ξεφουσκώνει, βγαίνει ο αέρας που υπάρχει μέσα του και γίνεται μικρότερο (≠ φουσκώνω): *Ποιος μου ξεφούσκωσε το λάστιχο; / Ξεφούσκωσε η πλαστική βάρκα.*

2. **ξεφουσκώνει** 3^ο ΠΡ.: όταν κάτι ξεφουσκώνει, δεν παρουσιάζει πια κανένα ενδιαφέρον: *Ξεφούσκωσε το ενδιαφέρον του για την πολιτική.*

ο **ξεφούσκωτος**, η **ξεφούσκωτη**, το **ξεφούσκωτο** ΕΠΙΘ.: όταν κάτι είναι ξεφούσκωτο, έχει φύγει ο αέρας που υπήρχε μέσα του, έχει ξεφουσκώσει (≠ φουσκωμένος): *Το λάστιχο του ποδηλάτου μου είναι τελείως ξεφούσκωτο.*

ξεφτάνει ΡΗΜ. ⇒ **ξεφτίζει**

το **ξεφτέρι** (του ξεφτεριού, των ξεφτεριών) ΟΥΣ.: ξεφτέρι λέμε τον άνθρωπο που είναι πολύ έξυπνος ή πάρα πολύ καλός σε κάτι: *Είναι ξεφτέρι στα μαθηματικά.*

το **ξέφτι** (του ξεφτιού, των ξεφτιών) ΟΥΣ.: ξέφτι είναι η κλωστή που κρέμεται από την άκρη ενός υφάσματος που έχει παλιώσει ή έχει σκι-

στεί: *Οι φούστες και τα παντελόνια με ξέφτια είναι φέτος στη μόδα.*

ξεφτίζει και **ξεφτάνει** (ξέφτισε, ξεφτισμένος) ΡΗΜ.:

1. όταν ένα ύφασμα ξεφτίζει, γεμίζει με κλωστές που κρέμονται, συνήθως από την πολλή χρήση: *Ξέφτισε το βελούδινο κάλυμμα του καναπέ και το αλλάξαμε. / Τα ξεφτισμένα τζιν είναι στη μόδα.*

2. λέμε ότι κάτι ξεφτίζει όταν αρχίζει να χάνει την αξία ή τη σημασία του: *Με τα χρόνια η φιλία τους ξέφτισε. / Η γενιά τους βολεύτηκε και τα οράματά τους ξέφτισαν.*

ξεφυλλίζω (ξεφύλλισα) ΡΗΜ.: ξεφυλλίζουμε ένα βιβλίο, ένα περιοδικό κτλ. όταν γυρίζουμε τα φύλλα του γρήγορα χωρίς να διαβάσουμε προσεκτικά αυτά που γράφει (= φυλλομετρώω): *Αν και ξεφύλλισα βιαστικά το βιβλίο του, μου φάνηκε ενδιαφέρον.*

ξεφυτρώνω (ξεφύτρωσα) ΡΗΜ.:

1. **ξεφυτρώνει** 3^ο ΠΡ.: όταν ένα φυτό ξεφυτρώνει, βγαίνει μέσα από τη γη (= φυτρώνει): *Τα μανιτάρια ξεφυτρώνουν γύρω από τις ρίζες των δέντρων.*

2. (ΑΝΕΠΙΣ.) λέμε ότι κάποιος ή κάτι ξεφυτρώνει όταν εμφανίζεται ξαφνικά (= ξετρυνώνω): *Ξεφύτρωσε και άλλη πολυκατοικία στη γειτονιά μας.*

το **ξεφωνητό** (του ξεφωνητού, των ξεφωνητών) ΟΥΣ.: το ξεφωνητό είναι η πολύ δυνατή φωνή (= ουρλιαχτό, κραυγή): *Ακούγονται σε όλη τη γειτονιά τα ξεφωνητά των παιδιών που παίζουν.*

ξεφωνίζω (ξεφώνισα) ΡΗΜ. (ΑΝΕΠΙΣ.): ξεφωνίζουμε όταν φωνάζουμε δυνατά (= κραυγάζω, ουρλιάζω, τσιρίζω): *Μην ξεφωνίζεις και πες μου ήρεμα τι έγινε. / Άρχισε να ξεφωνίζει από τη χαρά της.*

το **ξέφωτο** (του ξέφωτου, των ξέφωτων) ΟΥΣ.: το ξέφωτο είναι μια μικρή περιοχή μέσα στο δάσος που δεν έχει δέντρα ή θάμνους: *Δεν ήταν καλή ιδέα να σε βρει η νύχτα στο δάσος, μακριά από το ξέφωτο.*

ξεχειλίζει το ποτήρι ΕΚΦΡ.: λέμε ότι ξεχειλίζει το ποτήρι όταν έχουμε κάνει πολλή υπομονή για κάτι και δεν αντέχουμε άλλο: *Έχω ανεχτεί πολλά μέχρι τώρα στη συμπεριφορά του, φτάνει όμως, ξεχειλίζει το ποτήρι!*

ξεχειλίζω (ξεχειλίσα) ΡΗΜ.:

1. **ξεχειλίζει** 3^ο ΠΡ.: όταν ξεχειλίζει ένα υγρό ή το δοχείο του, το υγρό έχει φτάσει ως τις άκρες του δοχείου και χύνεται έξω από αυτό: *Ξεχειλίσσε ο καφές από το φλιτζάνι. / Ξεχείλισε ο κουβάς από το πολύ νερό.*

2. **ξεχειλίζει** 3^ο ΠΡ.: όταν ένα ποτάμι ξεχειλίζει, το νερό του φτάνει πάνω από τις όχθες και χύνεται έξω: *Ξεχείλισαν τα ποτάμια και οι λίμνες από τις καταγίδες.*

3. ξεχειλίζει 3^ο πρ.: κάτι ξεχειλίζει από κάτι άλλο όταν υπάρχει μεγάλη ποσότητα από αυτό εκεί: *Το θέατρο ξεχειλίζει από κόσμο.*

4. λέμε ότι κάποιος ξεχειλίζει από χαρά ή άλλο συναίσθημα όταν το νιώθει πολύ έντονα: *Ξεχείλισε από οργή όταν ανακάλυψε την απάτη εναντίον του.*

ΕΚΦΡ. ξεχειλίζει το ποτήρι

Ξεχειλώνω (ξεχειλώσα, ξεχειλωμένος) ΡΗΜ.:

1. ξεχειλώνουμε ένα ρούχο όταν το κάνουμε να χάσει τη φόρμα του και να γίνει πιο φαρδύ ή πιο μακρύ: *Τον τράβηξε με δύναμη από την μπλούζα και του την ξεχειλώσε.*

2. ξεχειλώνει 3^ο πρ.: όταν ένα ρούχο ξεχειλώνει, χάνει τη φόρμα του και γίνεται πιο φαρδύ ή πιο μακρύ: *Ξεχειλώσαν τα παπούσιά του κι έγιναν σαν βάρκες.*

Ξεχνάω/Ξεχνώ (ξέχασα), **ξεχνιέμαι** (ξεχάστηκα, ξεχασμένος) ΡΗΜ.:

1. όταν ξεχνάμε κάτι, το ξέραμε αλλά τώρα δεν μπορούμε να το φέρουμε στο μυαλό μας (= λησμονάω ≠ θυμάμαι): *Ξέχασα τον αριθμό του τηλεφώνου της.*

2. όταν ξεχνάω να κάνω κάτι, δε θυμάμαι να κάνω κάτι που πρέπει (= αμελώ): *Ξέχασε πάλι να πάρει τα χάπια του.*

3. όταν ξεχνάω κάτι, δεν το παίρνω μαζί μου όταν πρέπει: *Ξέχασε τα γυαλιά της στο σπίτι.*

4. μπορούμε να πούμε ότι ξεχνάω κάτι ή κάποιον όταν σταματάω να τον σκέφτομαι ή να νοιάζομαι για αυτόν: *Προσπάθησε να την ξεχάσεις. / Δεν ξεχνιούνται οι καλοί φίλοι.*

5. ξεχνιέμαι παθ.: όταν ξεχνιέμαι, κάτι απορροφά την προσοχή μου και δε θυμάμαι ούτε πού βρίσκομαι ούτε τι ώρα είναι (= αφαιρούμαι): *Ξεχάστηκα με το διάβασμα και δεν κατάλαβα ότι βράδισσε.*

Ξεχτενίζω (ξεχτένισα), **ξεχτενίζομαι** (ξεχτενίστηκα, ξεχτενισμένος) ΡΗΜ.:

1. όταν κάτι ή κάποιος μας ξεχτενίζει, μας χαλάει το χτένισμα (≠ χτενίζω): *Μη μου πιάνεις τα μαλλιά γιατί θα με ξεχτενίσεις.*

2. ξεχτενίζομαι παθ.: όταν κάποιος ξεχτενίζεται, χαλάει το χτένισμά του (= ξεμαλλιάζομαι): *Προσπάθησα να φορέσω μια στενή μπλούζα και ξεχτενίστηκα.*

ο ξεχτένιστος, η ξεχτένιστη, το ξεχτένιστο επιθ.: όταν κάποιος είναι ξεχτένιστος, τα μαλλιά του δεν είναι χτενισμένα (= αχτένιστος ≠ χτενισμένος): *Τα μαλλιά της είναι υπέροχα, ακόμα κι όταν ήταν τελείως ξεχτένιστη.*

Ξεχωρίζω (ξεχώρισα) ΡΗΜ.:

1. όταν παίρνω από ένα σύνολο κάτι και το βάζω αλλού, το ξεχωρίζω από τα υπόλοιπα (= διαχωρίζω, ξεδιαλέγω): *Ξεχώρισε από τη βαλίτσα τα λερωμένα ρούχα για να τα πλύνει.*

2. όταν ξεχωρίζουμε κάτι από κάτι άλλο, καταλαβαίνουμε ότι είναι διαφορετικά μεταξύ τους (= διακρίνω ≠ μπερδεύω): *Είναι δίδυμοι, αλλά μπορείς να τους ξεχωρίσεις.*

3. όταν ξεχωρίζουμε κάποιον ή κάτι, του δείχνουμε μεγαλύτερη αγάπη ή συμπάθεια: *Δεν ξεχωρίζει κανένα από τα παιδιά της. / Από όλα τα μεταφορικά μέσα ξεχωρίζω το τρένο. (= προτιμάω)*

4. ξεχωρίζει κάποιος όταν είναι πολύ καλός ή καλύτερος από όλους τους άλλους: *Ξεχώρισε αμέσως για την εργατικότητα του. / Ξεχώρισε στους σχολικούς αγώνες βόλει. (= διακρίνεται)*

5. όταν ξεχωρίζουμε κάτι ή όταν κάτι ξεχωρίζει, δε φαίνεται ή δεν ακούγεται καθαρά (= διακρίνω): *Το πλοίο χάθηκε στον ορίζοντα, ίσα ίσα που το ξεχώριζες. / Η φωνή της μόλις που ξεχώριζε μέσα στη φασαρία.*

Ξεχωριστά επιρρ.: όταν κάτι γίνεται ξεχωριστά, δε γίνεται την ίδια στιγμή ή στο ίδιο μέρος με τα άλλα (= χωριστά): *Ο προπονητής έδωσε οδηγίες στον κάθε παίκτη ξεχωριστά.*

ο ξεχωριστός, η ξεχωριστή, το ξεχωριστό επιθ.:

1. όταν κάτι είναι ξεχωριστό, δε βρίσκεται ή δε γίνεται μαζί με κάτι άλλο (= χωριστός): *Οι δυο οικογένειες ζουν σε ξεχωριστά σπίτια με μια κοινή μεγάλη αυλή.*

2. ξεχωριστό λέμε κάτι που διαφέρει από τα συνηθισμένα (= ιδιαίτερος): *Σήμερα είναι μια ξεχωριστή μέρα, γιατί έχω τα γενέθλιά μου. / Αυτό το κρασί έχει ξεχωριστή γεύση.*

3. ξεχωριστό λέμε κάποιον που είναι πάρα πολύ καλός (= εξαιρετικός): *Τον θαυμάζω γιατί είναι σπάνιος, ξεχωριστός άνθρωπος.*

Ξεψυχάω/Ξεψυχώ (ξεψύχησα) ΡΗΜ.: η στιγμή που κάποιος ξεψυχάει είναι η στιγμή που πεθαίνει (= πεθαίνω, σβήνω): *Λίγο πριν ξεψυχήσει τους έδωσε την ευχή του.*

Ξεψυχισμένα επιρρ.: όταν κάτι γίνεται ξεψυχισμένα, γίνεται χωρίς δύναμη, ενέργεια, ζωντάνια: *"Δεν αισθάνομαι καλά" μουρμούρισε ξεψυχισμένα.*

ο ξεψυχισμένος, η ξεψυχισμένη, το ξεψυχισμένο επιθ.:

1. όταν κάποιος είναι ξεψυχισμένος, είναι πολύ κουρασμένος ή λαχανιασμένος: *Έφτασε ξεψυχισμένος από το πολύ τρέξιμο.*

2. όταν κάτι είναι ξεψυχισμένο, δεν έχει δύναμη, ενέργεια, ζωντάνια (= ξέπνοος): *Μας χαιρέτησε με φωνή ξεψυχισμένη από τη στενοχώρια.*

Ξηλώνω (ξήλωσα), **ξηλώνομαι** (ξηλώθηκα, ξηλωμένος) ΡΗΜ.:

1. όταν ξηλώνουμε κάτι, κόβουμε τις κλωστές που το κρατάνε ραμμένο (≠ ράβω): *Ξήλωσε την τσέπη του παντελονιού που είχε τρυπήσει.*

2. λέμε ότι ξηλώνω κάτι όταν χωρίζω τα κομμάτια του, για να το μεταφέρω, να το διορθώσω κτλ.: *Ξήλωσαν το ξύλινο πάτωμα κι έβαλαν πλακάκια. / Ξήλωσε τη μηχανή του αυτοκινήτου για να βρει τη βλάβη.*

3. (ΑΝΕΠΙΣ.) όταν ξηλώνουμε κάποιον, τον διώχνουμε από κάποια σημαντική θέση (= απομα-

κρύνω, απολύω): Τον ξήλωσαν από τη θέση του διευθυντή.

4. λέμε ότι ξηλώνω κάτι όταν το βγάζω με βίαιο τρόπο από τη θέση του: Ξήλωσαν όλες τις πινακίδες από τους δρόμους. / Ξηλώθηκε η κεραία από τον αέρα.

5. Ξηλώνομαι ΠΑΘ. (ΑΝΕΠΙΣ.): λέμε ότι ξηλώνεται κάποιος όταν αναγκάζεται να κάνει πολλά έξοδα χωρίς να το θέλει (= ξοδεύομαι): Ξηλώθηκαν για τα καλά για να φτιάξουν τις ζημιές.

το **ξημέρωμα** (του ξημερώματος) ΟΥΣ.: το ξημέρωμα είναι η ώρα της ημέρας που ανατέλλει ο ήλιος (= αυγή, χάραμα): Μείναμε ξύπνιοι μέχρι το ξημέρωμα.

Δ Η λέξη ξημέρωμα δεν έχει πληθυντικό αριθμό.

Ξημερώματα ΕΠΙΡΡ.: όταν γίνεται κάτι ξημερώματα, γίνεται πολύ νωρίς το πρωί, την ώρα που ξημερώνει (= χαράματα): Ταξίδευε όλη νύχτα κι έφτασε στο σπίτι ξημερώματα.

Ξημερώνει (ξημέρωσε) ΡΗΜ.: όταν ξημερώνει, εμφανίζεται το πρώτο φως της ημέρας, λίγο πριν ανατείλει ο ήλιος (= χαράζει, φέγγει ≠ βραδιάζει, νυχτώνει): Ξημέρωσε και βγήκαν οι άνθρωποι να πάνε στις δουλειές τους.

η **ξηρά** (της ξηράς) ΟΥΣ.: ξηρά λέμε κάθε μέρος της γης που δεν είναι θάλασσα, ποταμός ή λίμνη (= στεριά): Βούτηξαν από το πλοίο στη θάλασσα και κολύμπησαν μέχρι την ξηρά.

Δ Η λέξη ξηρά δεν έχει πληθυντικό αριθμό.

η **ξηρασία** (της ξηρασίας, των ξηρασιών) ΟΥΣ.: όταν υπάρχει ξηρασία, δεν υπάρχει πολύ νερό, γιατί έχει πολύ καιρό να βρέξει (= ανομβρία): Τα λαχανικά καταστράφηκαν λόγω της ξηρασίας.

οι **ξηροί καρποί** ΟΥΣ.: οι ξηροί καρποί είναι καρποί, όπως καρύδια, αμύγδαλα, φιστίκια κτλ., που τους έχουμε ξεράνει για να διατηρούνται περισσότερο: Στο μπαρ σερβίρουν πάντα ξηρούς καρπούς με τα ποτά.

ο **ξηρός**, η **ξηρή**, το **ξηρό** ΕΠΙΘ.: όταν ένα μέρος έχει ξηρό κλίμα, βρέχει σπάνια (≠ υγρός): Στην έρημο έχει ξηρό κλίμα.

το **ξίγκι** (του ξιγκιού, των ξιγκιών) ΟΥΣ.: το ξίγκι είναι το λίπος που υπάρχει κάτω από το δέρμα των ζώων: Δεν κάνει να τρως το ξίγκι, γιατί θα παχύνεις.

ΕΚΦΡ. βγάζω από τη μύγα ξίγκι

ο **ξιδάτος**, η **ξιδάτη**, το **ξιδάτο** ΕΠΙΘ.: όταν ένα φαγητό είναι ξιδάτο, το έχουμε μαγειρέψει με ξίδι ή το έχουμε βάλει μέσα σε ξίδι για να μη χαλάσει: Στο ουζερί πήραμε χταπόδι ξιδάτο. / Προτιμώ τις ξιδάτες ελιές.

το **ξίδι** (του ξιδιού, των ξιδιών) ΟΥΣ.: το ξίδι είναι ένα υγρό με ξινή γεύση που γίνεται συνήθως από κρασί που έχει παλιώσει: Βάζει πάντα ξίδι στη σαλάτα. / Έβαλε ξίδι στις φακές.

Ξινίζω (ξίνισα) ΡΗΜ.: ένα φαγητό ή ένα ποτό ξινίζει όταν χαλάει και έχει ξινή γεύση: Άφησες το γάλα έξω από το ψυγείο και ξίνισε.

Ξινίζω τα μούτρα μου ΕΚΦΡ.: όταν ξινίζουμε τα μούτρα μας, δείχνουμε ότι κάτι δε μας αρέσει: Μόλις άκουσε ότι θα φάμε φασόλια, ξίνισε τα μούτρα του.

ο **ξινός**, η **ξινή**, το **ξινό** ΕΠΙΘ.: όταν κάτι είναι ξινό, έχει έντονη και δυσάρεστη γεύση όπως το λεμόνι (≠ γλυκός): Είναι ξινό ακόμα τα σταφύλια, δεν είναι αρκετά ώριμα.

ΕΚΦΡ. βγάζω ξινό

ο **ξηπασμένος**, η **ξηπασμένη**, το **ξηπασμένο** ΕΠΙΘ. (ΑΝΕΠΙΣ.): όταν κάποιος είναι ξηπασμένος, φέρεται με αλαζονεία και προσπαθεί να προκαλέσει το θαυμασμό χωρίς να υπάρχει λόγος (= φαντασμένος, καυχησιάρης): Η μητριά της Σταχτοπούτας ήταν κακότροπη και ξηπασμένη.

η **ξηφασκία** (της ξηφασκίας, των ξηφασκιών) ΟΥΣ.: η ξηφασκία είναι ένα άθλημα με δύο αθλητές που αγωνίζονται με ένα ελαφρύ ξίφος: Οι αθλητές της ξηφασκίας φορούν ειδική στολή.

ο **ξηφίας** (του ξηφία, των ξηφιών) ΟΥΣ.:

1. ο ξηφίας είναι ένα μεγάλο ψάρι χωρίς λέπια, που έχει μακρύ και μυτερό σαγόνι: Οι ξηφίες φτάνουν μέχρι και τα 2 μέτρα μήκος.

2. ξηφία λέμε το κρέας αυτού του ψαριού, που το τρώμε συνήθως ψητό: Φάγαμε ξηφία σουβλάκι.

η **ξηφομαχία** (της ξηφομαχίας, των ξηφομαχιών) ΟΥΣ.: η ξηφομαχία είναι η μάχη με ξίφη ανάμεσα σε δύο ή περισσότερους ανθρώπους: Οι μονομαχίες των ιπποτών ήταν ξηφομαχίες.

ο **ξηφομάχος**, η **ξηφομάχος** (του/της ξηφομάχου, των ξηφομάχων) ΟΥΣ.:

1. ο ξηφομάχος είναι ο αθλητής που ασχολείται με την ξηφασκία: Είναι μία από τις καλύτερες ξηφομάχους στον κόσμο.

2. παλιότερα, ξηφομάχο έλεγαν αυτόν που πολεμούσε με ξίφος: Οι τρεις σωματοφύλακες ήταν εκπληκτικοί ξηφομάχοι.

το **ξίφος** (του ξίφους, των ξιφών) ΟΥΣ.: το ξίφος είναι όπλο με μακριά και λεπτή λεπίδα και μια κοντή λαβή στην άκρη για να το πιάνουμε: Δύο παλιά ξίφη κρέμονταν πάνω από το τζάκι.

Ξοδεύω (ξόδεψα), **ξοδεύομαι** (ξοδεύτηκα) ΡΗΜ.:

1. όταν ξοδεύουμε χρήματα, τα χρησιμοποιούμε για να πληρώσουμε κάτι: Ξοδεύει όλο το μισθό της σε ρούχα και βιβλία. (= χαλάω) / Ποτέ άλλοτε δεν ξοδεύτηκαν τόσο πολλά χρήματα για να γίνουν τόσο λίγα πράγματα. (= δαπανώμαι)

2. ξοδεύουμε καύσιμα ή κάτι άλλο όταν τα χρησιμοποιούμε για ορισμένο σκοπό: Είχε καλό καιρό και δεν ξοδέψαμε πολύ πετρέλαιο. (= καταναλώνω, καίω) / Ξοδεύει πολύ λάδι στο μαγείρεμα. (= χαλάω)

3. λέμε ότι ξοδεύω χρόνο, δυνάμεις κτλ. όταν χρησιμοποιώ το χρόνο, τις δυνάμεις μου για να κάνω κάτι: Ξοδεύει πολλές ώρες στο Ίντερνετ.

4. Ξοδεύομαι ΠΑΘ.: όταν κάποιος ξοδεύεται, κάνει πολλά έξοδα (= ξηλώνομαι): *Ξοδεύτηκε για να μου πάρει δώρο.*

Ξοφλάω/Ξοφλώ (Ξόφλησα, Ξοφλημένος) ΡΗΜ. (ΑΝΕΠΙΣ.):

1. όταν ξοφλάμε κάτι, δίνουμε τα χρήματα που χρωστάμε για αυτό (= εξοφλώ, πληρώνω, ξεχρεώνω): *Το ξόφλησε το δάνειο του σπιτιού.*
2. Ξόφλησα: λέμε ότι κάποιος ή κάτι ξόφλησε όταν έχει χάσει τις ικανότητες που είχε: *Πάει, ξόφλησε το παλιό αυτοκίνητο! / Ξόφλησε σαν τραγουδιστής.*

το **Ξυλάκι** ΟΥΣ.: έτσι λέμε το παγωτό που είναι τοποθετημένο γύρω από ένα πλατύ και κοντό κομμάτι ξύλου για να μπορούμε να το γλείφουμε: *Δε θέλω παγωτό χωνάκι αλλά ξυλάκι.*

Δ Η λέξη Ξυλάκι δεν έχει γενική στον ενικό και στον πληθυντικό αριθμό.

η **Ξυλεία** (της Ξυλείας) ΟΥΣ.: Ξυλεία λέμε τα ξύλα που χρησιμοποιούμε για να κατασκευάζουμε κτίρια ή έπιπλα: *Πήρε φωτιά μια αποθήκη Ξυλείας.*

Δ Η λέξη Ξυλεία δεν έχει πληθυντικό αριθμό.

η **Ξυλιά** (της Ξυλιάς) ΟΥΣ.: Ξυλιά λέμε το χτύπημα με το χέρι ή με ένα ξύλο: *Του έδωσε μερικές Ξυλιές στον ποδό, γιατί έσπασε το βάζο.*

Δ Η λέξη Ξυλιά δεν έχει γενική στον πληθυντικό αριθμό.

Ξυλιάζω (Ξύλιασα, Ξυλιασμένος) ΡΗΜ. (ΑΝΕΠΙΣ.): όταν Ξυλιάζουμε, κρυνώνουμε πάρα πολύ (= ξεπαγιάζω, παγώνω, πουντιάζω ≠ ζεσταίνομαι): *Ξυλιάσαμε επειδή ήταν κρύο το νερό. / Δε φόρεσα κάλτσες και τα πόδια μου Ξύλιασαν.*

ο **Ξύλινος**, η **Ξύλινη**, το **Ξύλινο** ΕΠΙΘ.: όταν κάτι είναι Ξύλινο, είναι φτιαγμένο από ξύλο: *Τα Ξύλινα πατώματα δίνουν μια αίσθηση ζεστασιάς.*

το **Ξύλο** (του Ξύλου, των Ξύλων) ΟΥΣ.:

1. Ξύλο λέμε το σκληρό υλικό που το παίρνουμε από τον κορμό και τα κλαδιά των δέντρων, καθώς και τα κομμάτια του που τα χρησιμοποιούμε για να φτιάχνουμε διάφορα αντικείμενα: *Η βιβλιοθήκη είναι φτιαγμένη από Ξύλο οξιάς.*

2. Ξύλο λέμε το κομμάτι Ξύλου: *Τον κυνηγούσε με ένα Ξύλο για να τον χτυπήσει. / Αγόρασα Ξύλα για το τζάκι. (= καυσόξυλο)*

3. όταν δίνουμε Ξύλο σε κάποιον, τον χτυπάμε: *Αν ξαναπείς ψέματα, θα φας πολύ Ξύλο.*

ΕΚΦΡ. κάνω τόπι στο Ξύλο, μαυρίζω στο Ξύλο, παίζω Ξύλο, ρημάζω στο Ξύλο, σαπίζω στο Ξύλο, σπάω στο Ξύλο, χτυπάω Ξύλο

ο **Ξυλοκόπος** (του Ξυλοκόπου, των Ξυλοκόπων) ΟΥΣ.: ο Ξυλοκόπος είναι αυτός που το επάγγελμά του είναι να κόβει δέντρα και Ξύλα από το δάσος: *Οι Ξυλοκόποι δε χρησιμοποιούν πια τσεκούρι, αλλά ηλεκτρικό πριόνι.*

το **Ξυλουργείο** (του Ξυλουργείου, των Ξυλουργείων) ΟΥΣ.: το Ξυλουργείο είναι το μέρος όπου δουλεύει ο Ξυλουργός: *Στο δάπεδο του Ξυλουργείου υπήρχαν πεταμένα κομμάτια Ξύλου και πριονίδια.*

ο **Ξυλουργός** (του Ξυλουργού, των Ξυλουργών) ΟΥΣ.: ο Ξυλουργός είναι αυτός που το επάγγελμά του είναι να φτιάχνει μεγάλα αντικείμενα από Ξύλο (= μαραγκός): *Ο Ξυλουργός μάς έφτιαξε τις πόρτες του σπιτιού.*

το **Ξυλόφωνο** (του Ξυλόφωνου, των Ξυλόφωνων) ΟΥΣ.: το Ξυλόφωνο είναι ένα μουσικό όργανο με λεπτές Ξύλινες ή μεταλλικές πλάκες, που τις χτυπάμε με ραβδιά για να βγάλουν ήχο: *Το Ξυλόφωνο ανήκει στα κρουστά.*

Ξύνω (έξυσα), **Ξύνομαι** (Ξύθηκα και Ξύστηκα, Ξυσμένος) ΡΗΜ.:

1. Ξύνω το δέρμα μου όταν το τρίβω με τα νύχια μου, γιατί νιώθω κάποια ενόχληση: *Μην Ξύνεις την πληγή. / Έξυσε το κεφάλι του συλλογισμένος.*

2. όταν Ξύνουμε κάτι, το τρίβουμε με κάτι μυτερό ή σκληρό για να καθαρίσουμε την επιφάνειά του: *Έξυσε την μπογιά από το Ξύλο. / Έξυσε το καρότο πριν να το κόψει.*

3. Ξύνουμε μια επιφάνεια όταν κάνουμε πάνω της κάποιο σημάδι με μυτερό αντικείμενο (= χαράζω, γρατσουνάω): *Κάποιος μου έξυσε το αυτοκίνητο.*

4. όταν Ξύνουμε ένα μολύβι, το κάνουμε μυτερό με ένα ειδικό εργαλείο: *Έξυσε το μολύβι, άνοιξε την κασετίνα κι έβαλε μέσα την Ξύστρα.*

5. Ξύνομαι ΠΑΘ.: όταν Ξύνομαι, τρίβω με τα νύχια μου ένα μέρος του σώματός μου: *Τον τσίππησαν τα κουνούπια και Ξύνεται.*

ΕΚΦΡ. Ξύνω πληγές

Ξύνω πληγές ΕΚΦΡ.: όταν Ξύνουμε πληγές σε κάποιον, του θυμίζουμε πράγματα που τον στενοχωρούν: *Μην Ξύνεις πληγές, αυτό είναι παλιά και πονεμένη ιστορία.*

Ξυπνάω/Ξυπνώ (Ξύπνησα) ΡΗΜ.:

1. όταν Ξυπνάω, σταματάμε να κοιμόμαστε (= σηκώνομαι ≠ κοιμάμαι): *Το πρωί Ξυπνάει νωρίς για να πάει στη δουλειά.*

2. όταν Ξυπνάω κάποιον, τον κάνω να σταματήσει τον ύπνο του (≠ κοιμίζω): *Μην κάνεις φασαρία, γιατί θα τον Ξυπνήσεις.*

3. λέμε ότι Ξυπνάμε όταν αρχίζουμε να καταλαβαίνουμε πράγματα που δεν τα είχαμε σκεφτεί πιο πριν: *Ξύπνησε κι αυτός και θέλει μερίδιο από την περιουσία.*

ΕΚΦΡ. Ξυπνάω με τα κοκόρια

Ξυπνάω με τα κοκόρια ΕΚΦΡ.: το λέμε για κάποιον που Ξυπνάει πολύ νωρίς το πρωί (= σηκώνομαι με τα κοκόρια): *Είναι φούρναρης και Ξυπνάει με τα κοκόρια για να ζυμώσει.*

το **Ξύπνημα** (του Ξυπνήματος, των Ξυπνημάτων) ΟΥΣ.: Ξύπνημα είναι το να Ξυπνάει κάποιος από τον ύπνο: *Το πρωινό Ξύπνημα είναι μεγάλη ταλαιπωρία για τα παιδιά.*

το **Ξυπνητήρι** (του Ξυπνητηριού, των Ξυπνητηριών) ΟΥΣ.: το Ξυπνητήρι είναι το ρολόι που μας Ξυπνάει μια συγκεκριμένη ώρα κάνοντας ένα δυνατό ήχο: *Έβαλα το Ξυπνητήρι να χτυπήσει*

στις επτά. / Κοιμόμουν βαθιά και δεν άκουσα το ξυπνητήρι.

ο **ξύπνιος**, η **ξύπνια**, το **ξύπνιο** ΕΠΙΘ.:

1. όταν κάποιος είναι ξύπνιος, δεν έχει κοιμηθεί ή δεν κοιμάται: *Μια χρονιά ήμουν όλη τη νύχτα ξύπνια για να δω τον Αϊ-Βασίλη.*

2. (ΑΝΕΠΙΣ.) λέμε ότι κάποιος είναι ξύπνιος όταν είναι έξυπνος: *Είναι πιο ξύπνιος από τους άλλους και πήρε τα περισσότερα λεφτά.*

ο **ξυπόλυτος**, η **ξυπόλυτη**, το **ξυπόλυτο** ΕΠΙΘ.:

όταν κάποιος είναι ξυπόλυτος, δε φοράει παπούτσια ή κάλτσες στα πόδια του: *Πέταξε τα παπούτσια της και χόρευε ξυπόλυτη.*

ΕΚΦΡ. πάω ξυπόλυτος στ' αγκάθια

το **ξυράφι** (του ξυραφιού, των ξυραφιών) ΟΥΣ.:

το ξυράφι είναι ένα πολύ λεπτό και κοφτερό κομμάτι από μέταλλο που το χρησιμοποιούμε στο ξύρισμα, στο ξύσιμο των μολυβιών κτλ.: *Έκοψε το σκοινί με ένα ξυράφι. / Ο κουρέας ακόνισε καλά το ξυράφι πριν τον ξυρίσει.*

ΕΚΦΡ. μυαλό ξυράφι

ξυρίζω (ξύρισα), **ξυρίζομαι** (ξυρίστηκα, ξυρισμένος) ΡΗΜ.:

1. όταν ξυρίζουμε κάτι, κόβουμε τις τρίχες από το πρόσωπο ή από άλλο σημείο του σώματός μας, για να γίνει πιο απαλό: *Ξύρισε το μούσι του. / Ξύρισε τα πόδια της, για να φορέσει φούστα.*

2. μας ξυρίζει κάποιος όταν κόβει τις τρίχες από το πρόσωπο ή από άλλο σημείο του σώματός μας: *Ο κουρέας τού ξύρισε το κεφάλι.*

3. ξυρίζομαι ΠΑΘ.: κάποιος ξυρίζεται όταν κόβει τις δικές του τρίχες από το πρόσωπό, από τα πόδια κτλ.: *Ξυρίζεται κάθε πρωί πριν πάει στη δουλειά.*

το **ξύρισμα** (του ξυρίσματος, των ξυρισμάτων)

ΟΥΣ.: το ξύρισμα είναι αυτό που κάνουμε όταν ξυρίζουμε κάποιον ή όταν ξυριζόμαστε: *Κόπηκε στο ξύρισμα. / Έχεις πολλά γένια και χρειάζεσαι ξύρισμα.*

η **ξύστρα** (της ξύστρας, των ξυστρών) ΟΥΣ.: η

ξύστρα είναι ένα μικρό αντικείμενο με το οποίο ξύνουμε τα μολύβια, τις ξυλομπογιές κτλ.: *Μπορεί να χρησιμοποιεί κανείς μηχανικά μολύβια, για να μη χρειάζεται ξύστρα.*

το **ξωκλήσι** (του ξωκλησιού, των ξωκλησιών)

ΟΥΣ.: το ξωκλήσι είναι η μικρή εκκλησία που βρίσκεται στην εξοχή: *Το γραφικό ξωκλήσι του Αϊ-Γιώργη βρίσκεται πάνω στο λόφο.*

το **ξωτικό** (του ξωτικού, των ξωτικών) ΟΥΣ.: στα

παραμύθια, το ξωτικό είναι ένα φανταστικό πλάσμα που μοιάζει με άνθρωπο και έχει μαγικές δυνάμεις: *Μου είπε ένα παραμύθι με νεράιδες και ξωτικά.*

